

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorální a spirituální teologie

Helena Čermáková

**Pojetí ženy v souboru katechezí
Jana Pavla II. „Teologie těla“**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. ThLic. Ing. Jaroslav Filka

Obor: Křesťanská výchova

Zaměření: Spiritualita

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 13. dubna 2011

Děkuji PhDr. ThLic. Ing. Jaroslavu Filkovi za odborné rady a metodickou pomoc při zpracování diplomové práce. Děkuji rovněž Mgr. Josefu Mainclovi za pomoc s výpočetní technikou a ICLic. Miroslavu Slavičkovi za možnost využití jeho rozsáhlé osobní knihovny. Poděkování patří i pracovnícím Biskupské knihovny v Brně za ochotu při vyhledávání literatury. Děkuji také svým dětem, manželovi a celé rodině za pomoc a podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Pohled na ženu z teologického hlediska.....	9
1.1 Žena při stvoření.....	9
1.2 Formy životních období ženy.....	11
1.2.1 Období panenství.....	11
1.2.2 Snoubenka a družka.....	13
1.2.3 Období mateřství.....	14
1.3 Emancipace ženy.....	16
2 Rozbor vybraných textů z knihy „Teologie těla“.....	19
2.1 Svátostná povaha manželství v listu Efesanům.....	20
2.1.1 Manželství jako svátost podle listu svatého Pavla Efesanům.....	20
2.1.2 Kristovo tajemství v církvi a povolání být následovníky Boha.....	22
2.1.3 Kristus pramen a vzor vztahů mezi manželi.....	24
2.1.4 Pojem svátost v listu Efesanům.....	25
2.2 Analogie vztahů v listu Efesanům.....	26
2.2.1 Analogie vztahu muže a ženy v manželství a Krista a církve.....	26
2.2.2 Morální jednota manželů v analogii vztahů.....	28
2.2.3 Analogie snubní lásky a smlouva v prorocké tradici.....	29
2.3 Manželství je nedílnou součástí svátosti stvoření.....	31
2.4 Milost vykoupení ve svátosti manželství.....	32
2.4.1 Manželství je nedílnou součástí nové svátostné ekonomie.....	33
2.4.2 Nerozlučitelnost svátosti manželství v tajemství „vykoupení těla“.....	33
2.4.3 Člověku žádostivosti je v manželství dán „étos vykoupení těla“.....	34
2.4.4 Svátostné manželství se završuje v eschatologické naději.....	35
2.4.5 Svátost manželství ukazuje snubní a vykupitelský význam lásky.....	36
2.5 Svátostné manželství z hlediska znamení „řeči těla“.....	37
2.5.1 „Řeč těla“ je základem a obsahem manželství.....	38
2.5.2 Znamení „řeči těla“ v biblické tradici.....	39
2.5.3 „Řeč těla“ ve slovech manželského souhlasu.....	41
2.5.4 „Řeč těla“ podle Písně písní.....	42
2.5.5 Manželství v knize Tóbijáš.....	45
2.5.6 Svátost manželství a „řeč těla“ čtená v pravdě.....	47

2.6	Manželská etika v encyklice Humanae Vitae.....	48
2.6.1	Norma Humanae vitae vyplývá z přirozeného zákona	48
2.6.2	Humanae Vitae obsahuje odpovědi na otázky dnešního člověka	49
2.6.3	Odpovědné rodičovství v Humanae Vitae	50
2.6.4	Etika regulace plodnosti a porodnosti.....	51
2.6.5	Učení církve o předávání života.....	52
2.6.6	Regulace plodnosti jako plod čistoty manželů.....	53
2.6.7	Přirozená metoda je neoddělitelná od etické sféry	54
3	Jak pomoci ženě v jejím nelehkém životním úkolu	56
3.1	V manželství	56
3.1.1	Odpovědné rodičovství a láska	57
3.1.2	Zdrženlivost v manželství	58
3.1.3	Manželská čistota	59
3.1.4	Manželská spiritualita	59
3.2	V rodině	60
3.3	Ve společnosti.....	62
	Závěr	65
	Anotace	67
	Resumé.....	68
	Summary	69
	Bibliografie	70
	Prameny	70
	Literatura	71
	Seznam zkratk a šifer	74
	Zkratky kolekcí a pramenů.....	74
	Ostatní zkratky.....	74

Úvod

Současná žena prožívá krizi při hledání své vlastní identity. Člověk se přirozeně učí a vychovává napodobováním činností. Pro ženu je problém najít správný vzor, kterému se chce vyrovnat. Jaký vzor pro ženu nám předkládá dnešní sekulární společnost? Společnost vidí ženu jako módní ikonu, sexuální symbol, plně soběstačnou a nezávislou na muži, plně emancipovanou, ekonomicky nezávislou, ženu užívající si života bez obětování se druhým, ženu odmítající mateřství. Vytrácí se vzor matky, manželky, snoubenky, panny a s ním spojené role ve společnosti. Vytrácí se důležitost partnerského spojení muže a ženy v manželském objetí a zároveň odpovědné rodičovství. Pokud se žena vdává,¹ je za nejdůležitější den v manželství pokládán den svatební. Kolik žen a mužů bere tento den jako počátek ne vždy jednoduché, společné cesty životem s jedním partnerem? Jako začátek dalšího budování vzájemného vztahu?

Důstojnost a posvátnost manželství narušuje dnes nejen velká rozvodovost, ale i neuzavírání manželských svazků. Jedním z důvodů může být finančně lepší zvyhodnění matky – samoživitelky. Společnost tak nepřímou vytváří podmínky pro výhodný život ve volném svazku. Dalším typem je singl život, v jehož pozadí může stát sobeckost, neochota přizpůsobit se partnerovi. Dalším důvodem snížení důstojnosti manželství může být i pozitivní diskriminace v rámci přemrštěné emancipace žen ve společnosti.

Kdo jiný než správný křesťan by měl být svými postoji pevně zakotven ve společnosti a neměl by se bát vyslovit a obhájit názor proti předmanželskému sexu, životu na psí knížku, euthanasii, eugenice, umělému přerušení těhotenství a dalším problémovým tématům vyskytujícím se v současnosti.

Bohužel většinová společnost silně ovlivňuje křesťany žijící v sekulární společnosti. Zejména mladí lidé mají zkreslené nebo nedostatečné informace týkající se hodnoty manželství spojené s odpovědným rodičovstvím. Těžce se vyrovnávají s pohledem církve na předmanželský pohlavní styk spojený s antikoncepcí. Neexistují dostupné materiály, které by jim tuto problematiku dostatečně vysvětlily. Uvedené téma je mi osobně velmi blízké jako matce tří dospívajících dcer.

---

¹ Počet ročně uzavřených manželství podle zveřejňovaných statistik neustále klesá, stále více je preferováno soužití muže a ženy bez sňatku.

Diplomová práce se zabývá pohledem na ženu žijící v manželství spojeném s rodičovstvím v pojetí úvah papeže Jana Pavla II. Cílem práce je prokázat, že v souboru katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla* je odůvodněno rovnoprávné postavení muže a ženy v manželském svazku jako nezbytném základu pro odpovědný lidský život obou partnerů a jeho naplnění.

Prokazování rovnoprávného postavení muže a ženy v manželství spočívá v teoretické rovině. V práci je využívána analyticko-syntetická metoda rozboru textu. Vzhledem k teoretické povaze práce byly tyto metody vyhodnoceny jako nejvhodnější, neboť metoda analýzy se zakládá na rozkladu textu a metoda syntézy na jeho opětovném skládání, kdy je text obohacen o nové poznatky z literatury.

Po vytyčení cíle práce, vyhledání a shromáždění vhodné literatury a pramenů jsem zpracovala získané informace. Hlavním literárním pramenem je soubor katechezí Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu s názvem *Teologie těla*. Práce čerpá další informace z Písma svatého, církevních dokumentů a literatury pojednávající o křesťanské ženě. Jedná se o české autory nebo české překlady cizích autorů. Čerpáno bylo i z překladů cizích autorů do slovenštiny.

Stěžejní část práce spočívá v rozboru textu dvou cyklů knihy katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla* pronesených při jeho pravidelných středečních promluvách v letech 1979 až 1984. Jedná se o cykly s názvem *Svátostné manželství a Láska a plodnost*.

Láska a plodnost jsou neodmyslitelně spjaty s životem každého jedince, přičemž neustále vyvolávají vlnu otázek a hledání správných odpovědí. Jan Pavel II. vysvětluje toto ožehavé společenské téma na základě svých předcházejících úvah několika cyklů o *vykoupení těla* (rozbořem těchto cyklů se diplomová práce nezabývá) a *Svátostné povaze manželství*. Některé názvy podkapitol diplomové práce jsou totožné s názvy katechezí z knihy *Teologie těla* z důvodu výstižného vyjádření rozebíraného textu a jeho obsahu.

Diplomová práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola se zabývá pohledem na ženu z teologického hlediska. Stvoření ženy v knize *Genesis* a důležitost na sebe navazujících životních období, kterými žena prochází, jsou okrajovými tématy práce. Text se jen v náznacích zabývá hledáním svobody neboli emancipací a pomocí ženě v jejím životním údělu.

Těžiště práce spočívá ve druhé kapitole a jejích šesti podkapitolách, které obsahují analýzu textu katechezí Jana Pavla II. První podkapitola rozebírá svátostné manželství na základě milosti a Smlouvy, druhá vysvětluje analogii vztahu muže a ženy v manželství a Krista s církví, obojí na textu listu *Efesanům*. Třetí podkapitola

ukazuje na počátek manželství ve stvoření. Čtvrtá podkapitola se dívá na milost vykoupení ve svátosti manželství a pátá na svátostné manželství z hlediska znamení „řeči těla“. Závěrečné téma papežových katechezí *Láska a plodnost* je rozebíráno v šesté podkapitole, zabývající se manželskou etikou a odpovědným rodičovstvím na základě encykliky Pavla VI. *Humanae vitae*.

Poslední kapitola nastiňuje možnou pomoc ženě v jejím nelehkém životním údělu ve třech podkapitolách. První podkapitola je nejobsáhlejší, jelikož pojednává o manželství spojeném s odpovědným rodičovstvím. Další dvě podkapitoly s názvem rodina a společnost naznačují možnosti pomoci ženě v jejím nelehkém životním úkolu.

1 Pohled na ženu z teologického hlediska

Láska Boha k člověku stojí na počátku stvoření světa a člověka, je Bohem člověku vetknuta při stvoření. Člověk se na základě svého svobodného rozhodnutí z lásky k Bohu jemu odevzdává. Poté, obdařen láskou Boží, se druhému člověku odevzdává v lásce lidské. Láska je tedy základem vztahu, protože Bůh je láska a Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a podobě.²

Pojednání o ženě v této kapitole začíná připomínkou stvoření člověka, muže a ženy. Dále nastiňuje důležitá období života ženy, kterými prochází. Poslední podkapitola se v náznamech věnuje problému emancipace žen neboli hledání ženské svobody.

1.1 Žena při stvoření

Písmo svaté vypráví hned v prvních verších o stvoření světa. Mluví o prvopočátku všeho zde na zemi. Stvoření člověka, tedy muže a ženy, v prvních kapitolách knihy *Genesis* velmi výstižně popisuje Jan Pavel II. v *Listu ženám*.

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím: jako muže a ženu je stvořil.“ (Gn 1,27) Boží stvořitelství čin se rozvíjí podle přesného plánu. Především je řečeno, že člověk byl stvořen – „k Božímu obrazu a podobě“ (srov. Gn 1,26). Je to formulace, která ihned objasňuje zvláštnost člověka v celém díle stvoření. Pak se říká, že je od počátku stvořil jako „muže a ženu“ (Gn 1,27). Písmo svaté samo podává výklad tohoto údaje: člověk, ačkoliv je obklopen nesčetnými tvory viditelného světa, si uvědomuje, že je sám (srov. Gn 2,18).³

Proč člověka Adama trápí, že je sám? Zvířata mu nestačí? Má přece panovat nad celou zemí. Stává se neuspokojený a jeho samota ho tíží. Ostatní tvorstvo mu není řádově rovno. Odpověď na tyto otázky můžeme hledat ve svobodě, kterou mu

---

² Srov. *KKC* 355–356.

³ JAN PAVEL II., *List ženám* [online], dostupné na: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=59&sel_podtema=338&sel_text=3413>.

Bůh dává, tedy ve svobodě k lásce a zakoušení lásky. „Bez svobody je láska nemožná. Uvědomil si, že je na rozdíl od zvířat pozván vstoupit do smlouvy lásky s Bohem samotným. [...] Když zakouší tuto lásku, celou svou bytostí ji touží sdílet s jinou osobou, jemu podobnou.“⁴

Bůh zasahuje, aby mu pomohl vymanit se z této osamělosti: ‚Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou‘ (Gn 2,18). Do stvoření ženy je tedy vepsán od počátku princip pomoci: je třeba si uvědomit, že se nejedná o pomoc jednostrannou, nýbrž vzájemnou. Žena je doplněním muže, jako je muž doplněním ženy: žena a muž se navzájem doplňují. Ženství uskutečňuje ‚lidské‘ stejně jako mužství, avšak rozdílným a doplňujícím způsobem. Mluví-li Genese o pomoci, nevztahuje ji pouze na oblast konání, nýbrž také na oblast bytí. Ženství a mužství se navzájem doplňují nejen z tělesného a duševního, nýbrž i z ontologického hlediska. A pouze díky dualitě ‚mužského‘ a ‚ženského‘ se plně uskutečňuje ‚lidské‘.⁵

Bůh stvořil muže a ženu, oběma pak říká: „*Naplňte zemi a podmaňte ji.*“ (Gn 1,28) Bůh dává člověku Zemi k užívání a naplnění lidským rodem. Člověk jako nejvyšší bytost má za úkol ji odpovědně spravovat k užitku všech, kteří na Zemi žijí a budou žít. Tento úkol dává muži i ženě zároveň. Toto mají činit společně, protože oba mají stejnou odpovědnost.

V jejich manželské a plodivé vzájemnosti, v jejich společném úkolu ovládnout a podrobit si zemi, nepředstavují žena a muž nějakou statickou a nivelizující rovnost, ale také ne nějaký propastný rozdíl a nesmiřitelný konflikt: jejich nejpřirozenější, Božímu plánu odpovídající vztah je jednota dvou, to znamená na vztahu založená jednota ve dvou, která umožňuje každému zakoušet mezosobní vztah jako obohacující dar, který je spjat s odpovědností. Této ‚jednotě dvou‘ Bůh nesvěřil pouze dílo plození a život rodiny, nýbrž vlastní tvorbu dějin.⁶

„*Být osobou podle Božího obrazu a podoby znamená také existovat v nezbytném vztahu k druhému ‚já‘.*“⁷ Proto Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, jako obraz Boží, aby mohl člověk zakoušet vlastní bytí ve vztahu k druhému.

---

⁴ WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 28.

⁵ JAN PAVEL II., *List ženám* [online], dostupné na: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=59&sel_podtema=338&sel_text=3413>.

⁶ Tamtéž.

⁷ JAN PAVEL II., *Mulieris Dignitatem*, 7.

Neznamená jen, že každý z nich jednotlivě je jako rozumná a svobodná bytost podobný Bohu. Znamená to také, že muž a žena jako ‚jednota dvou‘, stvořená v společném lidství, jsou povoláni k tomu, aby prožívali společenství lásky, a tak promítali ve světě ono společenství lásky, které je v Bohu a skrze které se božské Osoby milují v důvěrném tajemství jediného božského života.⁸

Jednotu dvou mají muž a žena prožívat ve společném lidství, ve kterém je zároveň „jistá podobnost s božským společenstvím. Tato podobnost je tu dána jako vlastnost osobního bytí obou, muže i ženy, a zároveň jako povolání k nějakému úkolu. V ‚jednotě dvou‘ jsou muž a žena od počátku povoláni nejen, aby žili vedle sebe nebo spolu, nýbrž jsou povoláni také k tomu, aby žili navzájem jeden pro druhého.“⁹

Jeden druhému aby se darovali nezištně a cele. Tento dar, který uskutečňuje muž i žena svým vlastním osobním přirozeným způsobem, je základem důstojnosti osobnosti muže i ženy.¹⁰ Muž a žena jsou fyziologicky odlišní, ale zároveň se doplňují a potřebují, aby mohli uskutečnit jim daný úkol dle své přirozenosti a stát se „jedním tělem“.

1.2 Formy životních období ženy

V průběhu svého života žena prožívá několik na sebe navazujících období, které jsou pro ženu vždy něčím specifické. Tato období jsou pro ženu náročná a současnou společností nedostatečně oceňovaná. Ceněno je patrně jenom mateřství, a to hlavně v prvních fázích vývoje dítěte, kdy je pro dítě matka nepostradatelná.¹¹

1.2.1 Období panenství

Velkou hodnotu panenství známe již z pohádek, kde jedině čistá panna může zachránit či vysvobodit někoho ze smrti či zakletí. Panenství je dnes opomíjeno či degradováno. Obecně můžeme říci, že nic neznamená. Na dnešní dívky útočí dívčí časopisy a dávají návody, jak již nebýt pannou nebo užít si bezpečný pohlavní styk. Časopisy ale neřeší to, proč by si měla dívka uchovat panenství. Také další sdělovací

---

⁸ Tamtéž, 7.

⁹ Tamtéž, 7.

¹⁰ Srov. KKC 357.

prostředky, např. televize, internet, podávají dívkám zkreslené informace o panenství, které znamená čistotu, neposkvrněnost a zárodek všeho krásného.

Dívku, pannu, můžeme přirovnat k poupátku růže, které se rozvine, když má správné podmínky. Růže přináší radost, tak i dívka – panna přináší ve správnou chvíli radost nejen sobě, ale i svému vyvolenému. Je připravena stát se ženou a matkou. Většina dívek se touží stát matkami, ale jsou i takové dívky, které vidí v panenství povolání na celý život. Právě křesťanství „na základě evangelia rozvinulo a prohloubilo i smysl pro panenství jako povolání pro ženu,“¹² na příkladu Panny Marie.

V pokorném ‚fiat‘, jímž odpovídá andělu, tkví tajemství spasení, pokud jde o spoluúčast tvorstva. Člověk pro své spasení nemůže totiž vsadit proti Bohu nic jiného, než ochotu k bezpodmínečnému oddání.¹³

Toto oddání je zjevením ženství. „Oddání jako metafyzické tajemství, oddání jako tajemství spásy je tedy podle katolické dogmatiky tajemstvím ženy.“¹⁴ Ženské dílo je skryté, jeho originalita je zahalena závojem symbolizujícím metafyzično na Zemi. „Z motivu závoje vyplývá, že ženinou věcí je v první řadě všechno, co je malé, nepatrné, všechno, co patří do sféry lásky, dobroty, slitování, opatrování a chránění, tedy všechno, co je skryté a na světě zpravidla zrazené.“¹⁵

Tím, že ze společnosti motiv závoje ženy mizí, vytrácí se i to, na co závoj ve společnosti odkazuje. Ženské dílo chce být viděno, slyšeno a upoutat pozornost. Žena neskrývá svou krásu před ostatními, ale odhaluje se a nabízí. Ženské tělo už neskrývá tajemství, které je třeba odhalit, není už hradem, který je třeba dobýt.

Panenství není jen stav před manželstvím, tedy stav přípravný a očekávající manželství a mateřství, ale i dobrovolný trvalý stav ženy, který má stejnou hodnotu a smysl stejně jako stav manželský. Žena zde naplňuje své poslání odlišným způsobem. Hodnota ženy v dobrovolně přijatém panenství je v jejím sebedarování se Bohu, „který se zjevil v Kristu, darem Kristu, Vykupiteli člověka a Snoubenci duší: darem jako v manželství, jako Kristova snoubenka.“¹⁶

---

¹¹ V dřívějších dobách, když nebyla společnost tolik sekularizovaná jako dnes, byla tato období i celoživotním povoláním ženy, což v dnešní době je zcela výjimečné.

¹² JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 20.

¹³ LE FORT, G. von, *Věčná žena*, s. 12.

¹⁴ Tamtéž, s. 14.

¹⁵ Tamtéž, s. 16.

¹⁶ JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 20.

1.2.2 Snoubenka a družka

Stav ženy jako snoubenky, nevěsty či družky se nachází v rozmezí mezi formou panny a matky. Většinou se jedná o období přechodné, které se může stát za určitých podmínek trvalým. Naplněním tohoto stavu je manželství.

Žena, žijící v manželství, která se ještě nestala z nějakého důvodu matkou, je družkou svého muže. Tato forma stavu je plnohodnotná, jelikož i bezdětné manželství je podle kanonického práva platné a nerozlučné.¹⁷

Jestliže bezdětná žena přijme tento stav a řekne mu své „ano“, najde tak svou cestu k plnohodnotnému životu. Ukazuje tím smysl panenství a tak hodnotu její osoby samotné. V opačném případě, kdy očekává, že se stane manželkou a matkou a toto se jí nedaří, může její život v tomto období postrádat jakýkoliv smysl.¹⁸ Zde může podlehnout snahám počít vlastní dítě za každou cenu, aniž si je vědoma, co činí. „*Ale vnitřní smysl její neprovdanosti a bezdětnosti touto zdánlivou nesmyslností dotčen není*“¹⁹, jelikož „*posledním určením člověka je Bůh*“²⁰ a ne hodnota lidského díla z pohledu člověka.

*V každém opravdu velkém díle je vždycky obsaženo plus, přesahující nejen sílu a schopnost osoby, která dílo vykonala, ale i její úmysly. [...] Odlesk božské tvůrčí vůle a tvůrčího aktu je vlastním kritériem každého vrcholného lidského díla a každého [...] velkého lidského skutku.*²¹

Žena je na rozdíl od dominantního muže „*od přirozenosti snadněji schopna potlačit svou osobu a učinit ji pouhým nástrojem a nádobou: nést charisma znamená být ancilla domini*“²². Maria, která spojuje ve svém jménu pannu a matku, je i zároveň nevěsta Ducha svatého. Duch svatý je v Písmu nazýván Duchem lásky i Duchem stvoření, tak i žena je neustálou nevěstou ve vztahu s mužem.²³

Žena nese neviditelné, anonymní tajemství, které se postupně zviditelní ve spoluúčasti s mužem. „*Žena nepůsobí přímo, nýbrž spolupůsobí, ale jako ten, jenž spolupůsobí, zároveň i spolutvoří. [...] Tvůrčí člověk nejen sám tvoří, ale je i také*

---

¹⁷ Srov. GS 50.

¹⁸ Srov. LE FORT, G. von, *Věčná žena*, s. 34.

¹⁹ Tamtéž, s. 34.

²⁰ Tamtéž, s. 34.

²¹ Tamtéž, s. 39.

²² Přel. služebnice Páně, srov. tamtéž, s. 39.

²³ Srov. LE FORT, G. von, *Věčná žena*, s. 43.

skrze něho tvořeno.“²⁴ Žena tedy nemůže tvořit sama, jedině ve společenství se svým protějškem²⁵ se stává její tvoření celistvé a naplněné. V této formě ženina života se jedná o tvoření duchovní, stejné s tvořením ženy v období panenství. Ve stavu ženy družky či snoubenky a stavu panenském se naplňuje duchovní mateřství formou péče o potřebné ve společnosti.

1.2.3 Období mateřství

Pro většinu žen se stává období mateřství naplněním jejich života a tužeb stát se matkou. Význam mateřství můžeme pochopit tehdy, když se vrátíme na počátek, tedy ke stvoření v knize *Genesis*. „*Bůh stvořil člověka, aby byl obrazem Božím, jako muž a ženu.*“ (srov. Gn 1,27) Vzájemné sebedarování těchto dvou osob v manželství, muže a ženy, je základní přirozeností smyslu jejich života a základem početí života nového. Mateřství začíná těhotenstvím, kterému se také říká požehnaný stav. Dítě je požehnáním rodičům od Boha, nezaslouženým Božím darem.²⁶

Jedině žena se může stát přirozeně matkou. Ženin fyziologický organismus je určen k početí, těhotenství a porodu dítěte, jak to Bůh ustanovil již při stvoření, čemuž má předcházet manželské spojení muže a ženy. Člověk, muž a žena, spolupracuje s Bohem na stále opakujícím se zázraku stvoření života osoby. Ve své encyklice *Evangelium Vitae* vysvětluje Jan Pavel II. neoddělitelnost Božího díla při početí.

Jak si někdo může myslet, že třeba jen jediný okamžik tohoto obdivuhodného procesu počínajícího života může být oddělen od důmyslného a láskyplného díla Stvořitelova a podřízen lidskému úsudku? Jistě takto neuvažovala ona matka sedmi bratří, která vyznává svou víru v Boha, původce a záruku života od jeho samotného početí, který je zároveň pevným základem pro naději na nový život po smrti: „Nevím, jak jste vznikli v mém lůnu, já vám nedarovala ducha a život, ani jsem nikomu z vás nedala dohromady všechny části těla. Proto tedy Stvořitel světa, který dává vzniknout člověku při zrození a zná původ všech věcí, vám ve své milosti daruje život znovu, když teď dáváte přednost jeho zákonům před sebou

---

²⁴ LE FORT, G. von, *Věčná žena*, s. 47.

²⁵ V případě vdané ženy je to muž, v případě ženy zasvěcené Kristus.

²⁶ V současné odkřesťanštěné společnosti dítě přestává být darem, ale stává se splněním požadavku, jakýmsi nárokem ženy či manželů na dítě.

samými (2 Mak 7,22-23).²⁷

Starý zákon považoval neplodnost za prokletí, kdežto četné potomstvo bylo znamením Božího požehnání. Písmo na nejednom místě ukazuje, že život předávaný od rodičů má svůj počátek v Bohu.²⁸ Bůh rozmlouvá s Abrahamem, sděluje mu, že rozmnoží jeho potomstvo a „svou ženu nebude už nazývat Sáraraj,“ ale „její jméno bude Sára (to je Kněžna). Požehná ji a dá mu také z ní syna; požehná ji a stane se matkou pronárodů a vzejdou z ní králové národů.“ (srov. Gn 17,15-16) Úcta k Božímu dílu při počátku života se objevuje i v žalmech.²⁹

V Novém zákoně je potvrzení hodnoty lidského života spolu s Božím záměrem popsáno na začátku evangelií v předpovědích narození nejen Spasitele Ježíše Krista (Mt, Lk, Jan), ale i Jana Křtitele.

Mateřství se váže k osobě matky a dítěte. Vytváří se jím pevný osobní vztah neboli neviditelné pouto na základě lásky. Mateřská láska je stálá, neměnná. „*Láska matky se nemůže zvětšit, možnost, že by se mohla zvětšit, by zahrnovala skutečnost, že kdysi byla menší.*“³⁰ Otevřená láskyplná mateřská náruč poskytuje dítěti nejen bezmeznou lásku, ale i klid, bezpečí, péči, něhu, tedy vše, co dítě potřebuje ke svému zdárnému vývoji v dospělého, spokojeného, duchovně i duševně zralého jedince.

Mateřská láska jde ruku v ruce spolu s bolestí jak fyzickou, tak i psychickou. První předzvěsti porodních bolestí bývají nepříjemné fyzické stavy v těhotenství, kdy se dítě vyvíjí v mateřském lůně a ženino tělo se plně přizpůsobuje vývoji dítěte a příchodu na tento svět. „*Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení.*“ (Gn 3,16) Ženina bolest je trestem za neposlušnost Evy v touze být rovna Bohu v zahradě Edenu. Na bolest matka rychle zapomene a soustředí se na své dítě a jeho výchovu.

Skrze mateřství žena vychovává člověka „*pro budování Božího království a pro šíření evangelia o milujícím, spravedlivém a milosrdném Bohu*“³¹. Matka dává dítěti základ víry a tím buduje základy budoucí církve ve společnosti.

---

²⁷ EV 44.

²⁸ Srov. tamtéž, 44.

²⁹ Také např.: Ž 22,10-11; 71,6; 127,3; 128,3-4.

³⁰ Srov. LE FORT, G. von, *Věčná žena*, s. 81.

³¹ MELCHIROVÁ, A., *Mateřství*, s. 32.

1.3 Emancipace ženy

Slovník cizích slov definuje emancipaci jako vyproštění ze závislosti na někom nebo na něčem, získání svobody, společenské nezávislosti a rovných práv.³² Ženská emancipace úzce souvisí s pojmem svobody. Vysvětleme si počáteční svobodu.

„Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti. Vlivem svodů zlého ducha však na samém počátku dějin zneužil své svobody, pozdvihl se proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle života mimo Boha,“³³ takto definuje hřích koncil. Člověk se stává hned od počátku svého bytí svobodný, ale zároveň zneužívá své svobody, chce být jako Bůh a znát dobré i zlé.

Když Bůh tvoří muže a ženu podle svého obrazu a podobnosti, chce jim dát plnost dobra, totiž nadpřirozené štěstí, pramenící z účasti na jeho vlastním životě. Tím, že člověk zhřeší, odmítne tento dar a chce být sám jako Bůh, který zná dobro a zlo.³⁴

Člověk si na základě svého vlastního rozhodnutí volí dobro nebo se staví proti vůli Boží a přimyká se ke zlu. *„Můžeme říci, že hřích uvedený v Genezi (kap.3), je potvrzením pravdy o obrazu a podobě Boha v člověku, jestliže tato pravda znamená svobodu, to je svobodnou vůli.“³⁵*

V prvotním hříchu došlo k narušení jednoty vztahu mezi mužem a ženou, jejich osobního společenství, vztahu k přírodě, spojení s Bohem. V hříchu se stal člověk Bohu nepodobný, protože Bůh ztělesňuje dobro. Obraz Boží a podoba nebyla hříchem v člověku zničena, ale umněšena. Člověk může opět nabýt jednoty s Bohem prostřednictvím Ježíše Krista.

V Kristu nás obdařil vším duchovním požehnáním nebeských darů; v něm nás již před stvořením světa vyvolil, abychom byli svatí a bez poskvrny před jeho tváří. Ve své lásce nás předem určil, abychom rozhodnutím jeho dobroty byli skrze Ježíše Krista přijati za syny a chválili slávu jeho milosti, kterou nám udělil ve svém Nejmilejším. (srov. Ef 1,3-6)

---

³² Srov. KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, s. 150.

³³ GS 13.

³⁴ JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 9.

³⁵ Tamtéž, 9.

Pravda o následcích hříchu ve 3. kap. knihy *Genese* nám rovněž poukazuje na „porušení původního stavu mezi mužem a ženou, jaký odpovídá osobní důstojnosti každého z nich.“³⁶ Tím, že Adam pojmenoval svou ženu Eva, což znamená Živa, protože se stala matkou živých, a prohlásil se za jejího pána, porušil Boží stvořitelství řád, podle něhož si byli před Bohem rovni.³⁷

„Po svém muži budeš dychtit, ale on ti bude vládnout.“ (Gn 3,16) Z této věty je patrné, že nastává nesoulad v rovnováze jednoty muže a ženy.³⁸ Pro ženu nastává změna, muž jí bude vládnout. „Ale jestliže k porušení této rovnosti, která je zároveň darem i právem, odvozeným od samého Boha – Stvořitele, dochází v neprospěch ženy, umenšuje to zároveň také skutečnou důstojnost muže.“³⁹

Jedině na základě svobodného darování v manželské lásce jeden druhému, žena muži a muž ženě, se projevuje důstojnost obou osob. Jestliže je umenšena důstojnost ženy, je zároveň umenšena i důstojnost muže. Jejich vzájemné sebedarování naplňuje a dovršuje důstojnost osoby člověka.

Text Písma svatého „on ti bude vládnout“ (Gn 3,16) nesmí být chápán tak, že se žena stává bezpodmínečně za každých okolností poddanou muži a jeho majetkem. Není to podnět k tomu, aby mohla být žena diskriminována v manželství nebo i ve společnosti.

Špatný výklad textu „on ti bude vládnout“ (Gn 3,16) vede ženu k tomu, aby se vymanila z područí muže a vyrovnala se mu ve všech činnostech. Bere na sebe i ty úkoly, které patří výhradně muži. Snaží se zvládnout mužská povolání a role. Co potřebuje žena svým osamostatněním a potlačením své dané přirozenosti dokázat sama sobě, ostatním ženám nebo mužům?

Muž i žena mají svou přirozenost danou již od prvopočátku, specifickou pro každou osobu, a v této přirozenosti se mají dále rozvíjet. Žena má na základě svých předností usilovat „o svou důstojnost a své povolání [...], podle bohatství svého ženství, které obdržela v den svého stvoření a které stále dědí jako výraz Božího obrazu a podoby, jež jsou jí vlastní“⁴⁰. Jedině porozuměním slovům Písma svatého: „Po svém muži budeš dychtit a on ti bude vládnout.“ (Gn 3,16) můžeme přemoci dědičný hřích.

Každá generace, ženy i muži, musí překonávat toto neblahé dědictví hříchu. Neboť ve všech případech, kdy muž připustí cokoliv, co uráží osobní důstojnost

---

³⁶ JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 10.

³⁷ Srov. Gn 3. Pojmenování někoho znamenalo nadřazenost toho, kdo pojmenoval.

³⁸ Srov. KKC 400.

³⁹ JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 10.

⁴⁰ Tamtéž, 10.

a povolání ženy, jedná proti své vlastní osobní důstojnosti a proti svému povolání daného mu v jeho mužství.⁴¹

Co tedy znamená svoboda člověka, ať už muže či ženy? Kdy se cítí být člověk svobodný? Odpověď je jednoznačná. Když má možnost se v určitých mezích (jeho fyzické možnosti; prostředí, kde žije; společenství) neomezeně pohybovat, rozhodovat dle své vlastní vůle a nést za své činy plnou odpovědnost. Vždy ale musí dodržovat zákon a řád vyšší autority.

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“ (srov. Mt 5,17) Slova Ježíše Krista „platí též o zákoně, jímž Stvořitel již v přirozenosti upravil poměr mezi mužem a ženou. [...] Žena je svobodna tehdy, může-li jako individuum (jedinec) a jako člen společnosti plnit všestranně onen úkol, který jí přírodou je vykázán.“⁴²

Žena se má na základě své přirozenosti chovat jako žena, nemá se snažit potírat rozdíl mezi ní a mužem či se mu za každou cenu vyrovnat. Žena je muži rovna a tato rovnost je jí i muži dána od prvopočátku, spočívá ve vzájemném doplňování se⁴³. Žena, „*chce-li konat to, co muž, ničí svoji hodnotu*“⁴⁴ a současně tím zanikají její zvláštní ženské vlohy důležité pro chod společnosti. „*Povinností ženy je, aby mohla své zvláštní ženské vlohy co možná nejvíce rozvinout a zdokonalit – pak je svobodná.*“⁴⁵

---

⁴¹ JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 10.

⁴² RÖSLER, A., *Pravá a nepravá emancipace žen*, s. 14.

⁴³ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Dignitas personae*, 9.

⁴⁴ RÖSLER, A., *Pravá a nepravá emancipace žen*, s. 15.

⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

2 Rozbor vybraných textů z knihy „Teologie těla“

V souboru katechezí *Teologie těla* Jan Pavel II. hledá odpovědi na dvě univerzální otázky:⁴⁶ „Co znamená být člověkem? Jak mám žít svůj život, abych dosáhl(a) štěstí? Tyto otázky tvoří rámeček dvou částí papežova učení.“⁴⁷

Termín *teologie těla* vznikl jako pracovní název pro úvahy Jana Pavla II., přednesené při jeho pravidelných středečních promluvách, ve kterých se zabýval vykoupením těla a svátostnou povahou manželství. „*Úvahy na téma: ‚Vykoupení těla a svátostná povaha ‚manželství‘ mohou být prováděny správně, když vycházejí od chvíle, kdy se světlo zjevení dotkne skutečnosti lidského těla (čili na základě teologie těla). To potvrzují [...] slova knihy Genesis ‚ti dva se stanou jedním tělem‘.*“⁴⁸ (Gn 2,24) Jan Pavel II. tedy nezkoumá lidské tělo „jako biologický organismus, ale jako teologii, jako ‚studium Boha““⁴⁹. Termín *teologie těla* přesahuje obsah papežových úvah, nezabývá se např. problémem utrpení člověka či smrtí.

*‚Vždyť tělo‘, říká Jan Pavel II., ‚a pouze ono, je schopno učinit viditelným, co je neviditelné: duchovní a božské. Bylo stvořeno, aby přenášelo do viditelné skutečnosti světa tajemství skryté od věčnosti v Bohu, a tak bylo jeho znamením‘.*⁵⁰

Nejdříve se budeme zabývat teologicko filozofickými úvahami Jana Pavla II. o *Svátostné povaze manželství*, pojednávajícími o manželství jako prvotní svátosti, která je vyjádřením vztahu mezi Bohem a člověkem⁵¹ a tím pádem základem ostatních svátostí. Podkapitoly v rozboru jsou rozděleny na části, které odpovídají určitému schématu katechezí. V textech se pokusíme zaměřit na osobu ženy. Jak již bylo dříve předesláno, nelze pojednávat o ženě, aniž bychom se přitom nedívali na muže a nemluvili o něm, jelikož „*Bůh člověka stvořil jako muže a ženu.*“ (srov.

---

⁴⁶ Srov. GS 10.

⁴⁷ WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 23.

⁴⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 588.

⁴⁹ WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 13.

⁵⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 12.

⁵¹ Srov.: HEALYOVÁ, M., *Muži a ženy jsou z ráje*, s. 71. Prvotní svátost je zde chápána ve smyslu první v pořadí, ne tedy největší svátostí, což je eucharistie.

Gn 1,27) Jejich rozdíly v přirozenosti se vzájemně doplňují a v manželství tvoří jednotu neboli „jedno tělo“ (srov. Gn 2,24). Poslední podkapitola se věnuje manželské etice v encyklice *Humanae Vitae*.

2.1 Svátostná povaha manželství v listu Efesanům

V cyklu katechezí o *Svátostné povaze manželství* rozebírá velmi podrobně a z několika úhlů Jan Pavel II. text listu *Efesanům*. Rozborem textu budeme hledat odpovědi na otázky pojednávající o vztahu ženy a muže v manželství a zároveň o analogickém vztahu Krista k církvi na základě Smlouvy a milosti.

2.1.1 Manželství jako svátost podle listu svatého Pavla Efesanům

Citací známého liturgického textu svatého Pavla, listu *Efesanům*, začíná Jan Pavel II. svoje katechetické promluvy o svátostném manželství. Pokud tento text není správně pochopen, může zejména u žen budit velké negativní emoce a zvedat vlnu nesouhlasu. Problematická mohou být obzvláště slova o podřízenosti ženy muži. Nepochopení textu ze strany muže ho vede k představě ženy mu plně podřízené. Přejděme k rozboru textu a pohledu Jana Pavla II. na tuto problematiku.

Ženy ať jsou podřízeny svým mužům, jako kdyby to byl sám Pán. Muž je totiž hlavou ženy, podobně jako je Kristus hlavou církve, sám spasitel svého tajemného těla. Jako je církev podřízena Kristu, tak i ženy mají být svým mužům podřízeny ve všem. Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jak Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil a očistil koupelí ve vodě a slovem. Tím si chtěl církev připravit slavnou, bez poskvrny, vrásky nebo něčeho takového, aby byla svatá a bez vady. Tak také muž má mít svou ženu rád jako vlastní tělo. Nikdo přece nemá v nenávisti vlastní tělo, ale dává mu jíst a přeje mu. Tak i Kristus jedná s církví, protože jsme údy jeho těla. ‚Proto opustí člověk otce i matku a připojí se k své manželce a ze dvou se stane jen jeden člověk.‘ Toto tajemství je veliké; mám na mysli vztah Krista a církve. A proto každý z vás ať miluje svou ženu jako sám sebe a manželka ať zase svému muži projevuje úctu. (Ef 5,22-33)

List *Efesanům* vysvětluje Jan Pavel II. ve smyslu toho, co řekl o lidském těle Ježíš Kristus. Navazuje tak na předcházející rozbor Kristových slov z jeho souboru katechezí, která se vracela k počátku (srov. Mt 19,4; Mk 10,6), dále připomínal slova

o lidském srdci v Horském kázání (srov. Mt 5,28) a o budoucím vzkříšení (srov. Mt 22,30; Mk 12,25; Lk 20,35).⁵² Jan Pavel II. ale podotýká, že text nelze vytrhnout z kontextu, je nutno se na tento text dívat a rozebírat ho v rámci významu celého listu a v rozsáhlé biblické souvislosti. Citovaný úryvek o povinnostech a vztazích v křesťanské rodině stojí na pomyslné křižovatce dvou hlavních linií celého listu *Efesanům*.⁵³ Jedná se o „*Kristovo tajemství jako výraz Božího plánu spasení člověka, které se uskutečňuje v církvi*“, a o křesťanské povolání v „*Božím plánu spásy člověka*“.⁵⁴

Jan Pavel II. upozorňuje na dvojí význam těla v tomto listu, a to na tělo Kristovo v jeho metaforickém významu, tedy církve, a na tělo lidské, „*v jeho stále trvajícím mužství a ženství, v jeho stále trvajícím určení pro jednotu v manželství*“.⁵⁵ Jednotu manželství nám sděluje kniha *Genesis*: „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem*.“ (Gn 2,24) Tento dvojí význam těla, lidského a církve, bude vysvětlován v dalším textu.

Jak je vyjádřena svátostná povaha manželství v listu *Efesanům*? Odpověď: „*Nemůže být bezprostřední a přímá, nýbrž postupná a dlouhodobá*“.⁵⁶ Pojem svátost označuje viditelná znamení neviditelné Boží milosti působící skrze lidské tělo a lidské tělo také „*označuje, co je viditelné, označuje ‚viditelnost‘ světa a člověka*“.⁵⁷

*Svátost je znamením a je ‚účinným znamením‘. Tuto milost nejen ‚označuje‘ a vyjadřuje viditelným způsobem jako znamení, ale také ji ‚produkuje‘ a účinně přispívá, aby se milost stala součástí člověka a aby se v něm ‚uskutečnilo a naplnilo dílo spásy‘, dílo, které Bůh od věčnosti předem stanovil a které plně zjevil Ježíš Kristus.*⁵⁸

Manželství muže a ženy povýšil Ježíš Kristus na svátost.⁵⁹ Ve svátosti manželství vychází Kristus vstříc křesťanským manželům ve svém svazku lásky a věrnosti. Zůstává s manželi, „*aby tak, jako on miloval církev a vydal se za ni,*

---

⁵² Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 397.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 403.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 403.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 398.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 399.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 399.

⁵⁸ Tamtéž, s. 400.

⁵⁹ Srov. *KKC* 1601; *CIC*, kán. 1055.

i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti s trvalou věrností. Opravdová láska je pozdvižena k účasti na božské lásce.“⁶⁰

Citací veršů: „*Toto tajemství je veliké: mám na mysli vztah Krista a církve.*“ (Ef 5,32) odhaluje Jan Pavel II. slova, kterými „*svatý Pavel vyzdvihuje souvislost mezi nejstarší Smlouvou, kterou Bůh uzavřel, když ustanovil manželství již v díle stvoření, a definitivní Smlouvou, v níž se Kristus poté, co miloval církev a vydal sám sebe za ni, s ní spojuje snubním způsobem, jenž odpovídá obrazu manželů*“⁶¹.

„*Je možné chápat ono velké tajemství jako svátost? Mluví snad autor listu Efesanům v námi uvedeném textu o svátosti manželství?*“⁶² Papež pokládá otázky a vzápětí odpovídá:

*Nemluví-li o tom přímo a v užším smyslu – zde je třeba zachovat soulad s velmi rozšířeným názorem biblistů i teologů – nicméně se zdá, že v tomto textu mluví o základech celého křesťanského života a zejména pak o základech svátostné povahy manželství. Hovoří tedy o svátostné povaze celé křesťanské existence v církvi a zvláště v manželství nepřímým způsobem, avšak způsobem co možná nejpodstatnějším.*⁶³

Text listu *Efesanům* nemluví pouze o tajemství skrytém v Bohu, ale také o tajemství uskutečňovaném v Kristu. „*Kristus, který úkonem vykupitelské lásky miloval církev a vydal sám sebe za ni, se tímtož aktem spojil s církví snubním významem tak, jak se vzájemně spojují muž se ženou v manželství ustanoveném Stvořitelem.*“⁶⁴

2.1.2 Kristovo tajemství v církvi a povolání být následovníky Boha

Jan Pavel II. rozebírá celý list *Efesanům* a jeho význam pro spásu člověka v Ježíši Kristu z toho důvodu, aby mohl v další úvaze rozebrat slova o vzájemném podřízení se manželů v manželství.

Papež uvádí, že již v úvodu listu svatý Pavel děkuje Bohu za vykoupení člověka prostřednictvím Ježíše Krista:

---

⁶⁰ GS 48.

⁶¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 423; srov. GS 48.

⁶² JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 423.

⁶³ Tamtéž, s. 423.

⁶⁴ Tamtéž, s. 425; srov. tamtéž, pozn. 2. s. 426; srov. také LG 1: „*Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.*“

V něm si nás vyvolil [...], abychom byli před ním svatí a neposkvrnění v lásce; ze svého svobodného rozhodnutí nás předurčil, abychom byli přijati za jeho děti skrze Ježíše Krista. To proto, aby se vzdávala chvála jeho vznešené dobrotivosti, neboť skrze ni nás obdařil milostí ve svém milovaném Synu. V něm máme vykoupení skrze jeho krev, odpuštění hříchů pro jeho nesmírnou milost, [...] jak si to sám u sebe ustanovil, až se naplní čas pro dílo spásy: že sjednotí v Kristu vše, co je na zemi i na nebi. (srov. Ef 1,4-10)

S Kristem jsme spojeni v jeho tajemném těle. Kristus je hlavou církve a církev je jeho tělem. Hlava ovládá údy svého těla (srov. Ef 1,22-23). Údy těla (tedy lidé) budou spaseni skrze Kristovo vzkříšení, nikoliv pro svoje skutky, ale díky Boží milosti. V Kristu dojdou spásy všichni lidé⁶⁵, spolu bez rozdílu, jak židé tak pohané. Mezi lidmi již není žádný rozdíl. Kdo chce, má dveře do Božího království otevřené skrze Krista a církev (srov. Ef 2,11-21).

Ve čtvrté kapitole svatý Pavel připomíná křesťanské povolání, vybízí křesťany k jednotě a zdůrazňuje, „že taková jednota se buduje na mnohotvárnosti a rozmanitosti Kristových darů.“⁶⁶ Každému člověku je dáno jako dar něco jiného, který má využít k prospěchu všech, a tak mají všichni křesťané „obléct nového člověka, který je stvořen podle Božího vzoru jako skutečně spravedlivý a svatý“ (srov. Ef 4,24).

Pátá kapitola již od prvních veršů předkládá směrnice pro ctnostný život každého křesťana (srov. Ef 5,1-19). Důležitý je text v polovině této kapitoly „Dejte se naplnit Duchem [...], děkujte stále Bohu Otci za všechno ve jménu našeho Pána Ježíše Krista. Podřizujte se jeden druhému z úcty⁶⁷ ke Kristu.“ (srov. Ef 5,18-21), který významově přechází ke křesťanské rodině a konkretizuje povinnosti jejích členů.⁶⁸

---

⁶⁵ Srov. KKC 1741.

⁶⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 402.

⁶⁷ Shora uvedený text je citován z knihy *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách*. Přel. z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě. Kdežto v textu knihy Jana Pavla II. *Teologie těla*, s. 403 je použit termín: „Podřizujte se jeden druhému v bázni před Kristem.“ Jan PAVEL II. tento text později podrobuje důkladnému rozboru.

⁶⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 403. Do tehdejší rodiny patřili nejen rodiče a děti, ale i prarodiče a otroci obojího pohlaví. Příkazy tedy platí pro široké společenství osob, nejen pro základní rodinu, jak jsme zvyklí dnes. „Děti, poslouvejte své rodiče, [...]. Otroci, poslouvejte [...]“ (Ef 6,1-9)

2.1.3 Kristus pramen a vzor vztahů mezi manželi

„Ženy ať jsou podřízeny svým mužům, jako by to byl sám Pán“. (Ef 5,22) Tento nejčastěji diskutovaný text o podřízenosti ženy muži v manželství stojí jistě za emancipací žen. Jeho nesprávné pochopení dávalo mužům nadvládu a moc k zneužívání či využívání žen jak v minulosti, tak i dnes.

Jan Pavel II. říká, že svatý Pavel touto formulací nechtěl říci, „že manžel je ‚pánem‘ své manželky“, že jejich „mezosobní smlouva, vlastní manželství, je smlouvou o vládě manžela nad manželkou,“⁶⁹ ale zdůrazňuje:

Manželka může a má ve svém vztahu ke Kristu, který je pro oba manžele jediným Pánem, nacházet motivaci onoho vztahu k manželovi. [...] Manžel a manželka jsou totiž ‚podřízeni jeden druhému‘, jsou si podřízeni navzájem. Zdrojem této vzájemné podřízenosti je křesťanská pietas⁷⁰ a jejím výrazem je láska.⁷¹

Láska mezi manželi, ke které vybízí autor v listu *Efesanům*, „vylučuje jakýkoliv druh podřízenosti, kvůli níž by se manželka stala služkou nebo otrokyní manžela, předmětem jednostranné podřízenosti. Láska působí, že také manžel je zároveň podřízen své ženě a tím je podřízen samému Pánu tak jako manželka manželovi.“⁷²

Společenství, které vytvářejí muž a žena v manželství, se realizuje ve vzájemném sebedarování, jež je zároveň vzájemnou podřízeností.⁷³ Muž miluje svou ženu jako svoje tělo a žena přijímá a opětuje mužovu lásku.

„Tělo manželky není vlastním tělem manžela, ale má být milováno jako jeho tělo.“⁷⁴ „Manželka se tím, že je předmětem manželské lásky manžela, s ním spojuje a stává ‚jediným tělem‘, v jistém smyslu ‚vlastním‘ tělem.“⁷⁵

Láska působí proměnu v jednání, chování a ve vzájemném vztahu muže a ženy. Díky lásce se jejich osobnosti navzájem prostupují a prohlubují, aby „duchovně

---

⁶⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 406.

⁷⁰ *Pietas* definuje Jan PAVEL II. jako „bázeň před Kristem“, která vznikla z hlubokého tajemství Krista, musí tvořit základ vzájemných vztahů mezi manželi, které mají vyvěrat z jejich společného vztahu ke Kristu. Má vést k vzájemnému podřízení jeden druhému. Srov. Jan PAVEL II., *Teologie těla*, s. 405.

⁷¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 406.

⁷² Tamtéž, s. 406.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 407.

⁷⁴ Tamtéž, s. 419.

⁷⁵ Tamtéž, s. 420.

patřili jeden druhému“ a utvořili „morální jednotu podmíněnou a utvořenou láskou“⁷⁶.

Podřízenost ženy tedy nespočívá v jejím obětování se manželovi, ale v lásce, kterou jí muž dává a ona ji přijímá a zároveň opětuje⁷⁷. Jejich vzájemná láska v manželství roste v porozumění, úctu a snahu o kompromis. Láska tímto pomáhá vytvářet rovnováhu ve vztahu v jejich manželském společenství. Uskutečňuje se právě „společenství osob“⁷⁸. „Ve spojení skrze lásku se tělo ‚druhého‘ stává tělem ‚vlastním‘ v tom smyslu, že člověk má starost o dobro těla druhého jako o dobro těla vlastního.“⁷⁹ Vzájemné podřízení je zároveň vzájemným sebedarováním.

2.1.4 Pojem svátost v listu Efesanům

V jakém významu je použit pojem svátost pro dosavadní úvahy Jana Pavla II.? Ten ve svých katechezích používá pojem svátost v širším a také starším a fundamentálním významu⁸⁰, tedy tajemství spásonosného plánu Boha v Kristu.

Ve stejném významu je pojem svátost použit i v listu *Efesanům*: „Svátost zde znamená tajemství samého Boha skryté od věčnosti, nikoli však ve věčné skrytosti, nýbrž především v samém jeho zjevení a uskutečňování (také ve zjevení skrze uskutečňování).“⁸¹

Tradiční, užší a blízký současné teologické terminologii je význam pojmu svátost jako účinná⁸² „znamení ustanovená Ježíšem Kristem a vysluhovaná církví, které vyjadřuje a uděluje božskou milost osobě, která příslušnou svátost přijímá“⁸³. Obecně se tento pojem spojuje s liturgií. Důležité je nezbytné splnění platných podmínek pro udělení svátosti (materie, forma, úkon).

---

⁷⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 420.

⁷⁷ Srov. WEST, Ch., *Dobrá zpráva o sexu a manželství*, s. 75–76. Autor upozorňuje na možný překlad pojmu „podřízení se“ angl. pojmem *submission*, který znamená být pod misí, tedy být pod někým, který je „pověřený určitou autoritou ke zvláštní službě“. Ženy: „dovolte, aby vám váš manžel sloužil. Vstupte ‚pod jeho misi‘ milovat vás, jako miluje Kristus.“

⁷⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 407.

⁷⁹ Tamtéž, s. 421.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 424; 451.

⁸¹ Tamtéž, s. 452.

⁸² Srov. LG 11.

⁸³ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 451.

2.2 Analogie vztahů v listu Efesanům

O vzájemném vztahu manžela a manželky v manželství a vztahu Krista k církvi hovoříme jako o analogii⁸⁴. Smyslem analogie je pochopit oba tyto vztahy. Analogii popisuje svatý Pavel v listu *Efesanům*. Jan Pavel II. se zamýšlí na základě Pavlova listu jak nad analogií vztahu muže a ženy v manželství a Krista k církvi, tak nad analogií, můžeme říci doplňkovou, hlavy a těla. Dále vysvětluje morální jednotu manželů. Ukazuje i analogii snubní lásky vycházející z prorocké tradice a původ manželství ve svátosti stvoření. Nyní se budeme zabývat rozboru těchto textů.

2.2.1 Analogie vztahu muže a ženy v manželství a Krista a církve

Jan Pavel II. tuto základní podobnost vztahu muže a ženy v manželství a Krista k církvi vysvětluje na základě listu takto:

„Ženy at' jsou podřízeny svým mužům, jako kdyby to byl sám Pán“, to je první část analogie. „Muž je totiž hlavou ženy, podobně jako je Kristus hlavou církve...“, to je druhá část, jež objasňuje a zdůvodňuje první. „Jako je církev podřízena Kristu, tak i ženy mají být svým mužům podřízeny...“. Vztah Krista k církvi prezentovaný předtím, je nyní vyjádřen jako vztah církve ke Kristu, a zde je zahrnuta následující složka analogie. Nakonec: „Muži, každý z vás at' miluje svou ženu, jak Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni“, to je poslední složka analogie.“⁸⁵

Citovaný text papež dále rozvíjí na základě veršů listu *Efesanům* (Ef 5,22-33) ve stejném smyslu analogie. *„Manželský vztah, který spojuje manžele, muže a ženu, nám má podle autora listu Efesanům napomáhat pochopit lásku, která spojuje Krista s církví, onu vzájemnou lásku Krista a církve.“⁸⁶*

Analogie nám zároveň pomáhá pochopit podstatu manželství i vzájemný vztah Krista jako snoubence ke své nevěstě církvi.⁸⁷ Křesťanské manželství je založeno na lásce, která je odrazem lásky Krista k církvi a *„kterou se církev (podobně jako*

---

⁸⁴ Analogie neboli obdoba, podobnost, „tj. existence nebo zjištění stejnosti některých vlastností mezi jinak netotožnými objekty“. Srov. KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, s. 22.

⁸⁵ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 408.

⁸⁶ Tamtéž, s. 409.

⁸⁷ Srov. FC 13.

„podřízená“, tedy plně oddaná manželka) snaží Kristu opětovat.“⁸⁸ „Manželství odpovídá povolání křesťanů jako manželů pouze tehdy, jestliže se v něm zrcadlí a uskutečňuje právě ona láska,“⁸⁹ láska Krista k církvi.

„Muž je totiž hlavou ženy, podobně jako je Kristus hlavou církve, sám spasitel svého tajemného těla.“ (Ef 5,23) Z jakého důvodu má být muž hlavou své ženy? Důvod je podobný jako vztah Krista, který je hlavou církve.⁹⁰ Vysvětlení hledá Jan Pavel II. v dobové mentalitě, kdy chce svatý Pavel vyjádřit:

Pravdu o vztahu Krista k Církvi, totiž, že Kristus je hlavou církve. Je hlavou jako ‚spasitel svého těla‘. Církev je právě oním tělem, které, když je ve všem podřízeno Kristu jako své hlavě, dostává od Něho všechno, čím se stává a čím je jeho tělem: to je plnost spásy jako dar Krista, který ‚sám sebe vydal za ni‘ až do konce.⁹¹ Tím, že se Kristus zcela vydal z lásky, utvořil církev jako své tělo a stále ji buduje tím, že se stal její hlavou. Jako hlava a spasitel církve je také ženichem své nevěsty.⁹²

K analogii vztahu manžel a manželka a Kristus a církev přistupuje ještě „analogie doplňková: analogie hlavy a těla“⁹³ Organické spojení hlavy a těla v lidském organismu je základem biologického spojení. Jako „tělo žije z hlavy“ tak zároveň, i když jiným způsobem, „hlava žije z těla“⁹⁴.

Svatý Pavel (Ef 5,22-23) mluví o manželství, jako by byl „manžel ‚hlavou manželky‘ a žena ‚tělem manžela““, tímto „manželé vytvářejí organické spojení“⁹⁵. V dalších verších listu *Efesanům* se odvolává na počátek knihy *Genesis* (2,24), kde se hovoří o „jednom těle“⁹⁶. „Jedno tělo“ se skládá ze dvou odlišných subjektů, muže a ženy, kteří se „vědomě rozhodují o svém manželském spojení“⁹⁷. Dva subjekty se „stávají v jistém smyslu jedním subjektem: hlava tvoří s tělem jeden subjekt, [...] jeden organismus.“⁹⁸ Analogie jednoty hlavy a těla se „vztahuje

---

⁸⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 410.

⁸⁹ Tamtéž, s. 410.

⁹⁰ Srov. *KKC* 669.

⁹¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 411.

⁹² Srov. tamtéž, s. 411.

⁹³ Tamtéž, s. 418.

⁹⁴ Tamtéž, s. 413.

⁹⁵ Tamtéž, s. 414.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 414.

⁹⁷ Tamtéž, s. 414.

⁹⁸ Tamtéž, s. 414.

především na vlastní manželství jako na ono spojení, jímž „se ze dvou stane jen jeden člověk“ (Ef 5,31; srov. Gn 2,24)“⁹⁹.

Kristova poslušnost Otcí v sebevydání až k smrti se „lásky vykupitelská přeměňuje v lásku snubní“¹⁰⁰ právě tím, že Kristus vydal sám sebe za církve.¹⁰¹ „Tímto vykupitelským úkonem se s ní jednou provždy spojil jako ženich s nevěstou, jako manžel s manželkou.“¹⁰²

2.2.2 Morální jednota manželů v analogii vztahů

Vysvětleme si, v čem spočívá morální jednota manželů pomocí veršů svatého Pavla: „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církve a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církve slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná.“ (Ef 5,25-27)

Vysvětlení hledáme opět v analogii, kdy Kristova nevěsta, církve je prezentována jako nevěsta celá krásná svým tělem.¹⁰³ Poskvrna znamená ošklivost, vrásky pak stárnutí. „V metaforickém smyslu oba výrazy naznačují morální chyby, hříchy.“¹⁰⁴ Tak jako se Kristus stará a pečuje o svou nevěstu církve, aby byla bez poskvrny hříchu, a je s ní v morální jednotě, tak i manžel se na základě lásky stará o dobro své ženy. On ji miluje jako své vlastní tělo a protože své tělo nemá nikdo v nenávisti, pečuje o něho s láskou. S láskou nazvanou agapé, která hledá dobro druhého. Touto láskou Bůh miluje i člověka.¹⁰⁵ „A proto každý z vás ať miluje svou ženu jako sám sebe.“ (Ef 5,33)

Zde se nachází ona morální jednota, podmíněná a utvořená láskou, která muže a ženu nejen spojuje, ale umožňuje jim, aby se navzájem prostupovali a patřili jeden druhému.¹⁰⁶

---

⁹⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 415.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 411.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 411.

¹⁰² Tamtéž, s. 411.

¹⁰³ Srov. tamtéž, s. 418.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 418.

¹⁰⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 77.

¹⁰⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 420.

2.2.3 Analogie snubní lásky a smlouva v prorocké tradici

Verše listu *Efesanům* nestojí izolovaně, ale navazují na výroky Starého zákona pojednávající o vztahu Hospodina k lidu Izraele. Jedná se „o texty proroků, kteří uvedli do svých proslovů podobnost manželské lásky, aby zvláštním způsobem charakterizovali lásku, jakou má Hospodin k Izraeli“¹⁰⁷.

Jedním takovým textem jsou i verše *Izajáše*, nad kterými se Jan Pavel II. zamýšlí a kde je láska Hospodina k vyvolenému lidu „vyjádřena jako láska muže k vyvolené ženě, aby mu byla manželkou skrze manželskou smlouvu“¹⁰⁸. Papež ho označuje za předchůdce listu *Efesanům*. Smlouva Boha s Izraelem ukazuje „obraz výlučné a věrné manželské lásky“¹⁰⁹.

Neboj se, už se nemusíš stydět, nebud' zahanbená, už se nemusíš rdít studem. Zapomeneš na hanbu, kdy jsi byla neprovdána, nevzpomeneš na potupu svého vdovství. Tvým manželem je přece ten, jenž tě učinil, jeho jméno je Hospodin zástupů, tvým vykupitelem je Svatý Izraele; nazývá se Bohem celé země. Jako ženu opuštěnou a na duchu ztrápenou tě Hospodin povolal, ženu mladosti, jež byla zavržena, praví Bůh tvůj. ‚Na maličký okamžik jsem tě opustil, avšak shromáždím tě v převelikém slitování. V návalu rozlčení skryl jsem před tebou na okamžik svoji tvář, avšak ve věčném milosrdenství jsem se nad tebou slitoval, praví Hospodin, tvůj vykupitel.‘ ‚Je to pro mě jako za dnů Noeho, kdy jsem se přísahou zavázal, že už nikdy vody Noeho zemi nezatopí. Právě tak jsem se přísežně odřekl rozlčení i pohrůzek vůči tobě. I kdyby ustoupily hory a pohnuly se pahorky, moje milosrdenství od tebe neodstoupí a smlouva mého pokoje se nepohne, praví Hospodin, tvůj slitovník.‘ (Iz 54,4-10)

Jan Pavel II. si všímá, jak prorok mluví ve jménu Božím. Prorokova slova podtrhují dobovou skutečnost, „že vyvolení ze strany muže snímá z ženy ‚ostudu‘, která byla podle mínění společnosti spojena se svobodným stavem, ať již prvotním (panenství) či druhotným (vdovství) nebo konečně vyplývajícím z propuštění nemilované ženy (srov. Dt 24,1) či nevěrné manželky“¹¹⁰.

V textu se vyzdvihuje láska Boha ke své nevěstě (Izraeli) a toto nejsilnější vyznání lásky se spojuje „s přísahou věrnosti navždy“¹¹¹. Můžeme říci, že se zde

---

¹⁰⁷ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 429.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 431–432.

¹⁰⁹ Srov. KKC 1611.

¹¹⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 432.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 432.

mluví analogicky o nerozlučitelnosti manželství. Ve verších je spojeno téma snubní lásky a manželství s motivem smlouvy (srov. Iz 54,5), „*Pán zástupů*‘ *sám sebe nazývá nejen* ,*Stvořitelem*‘ *nýbrž i* ,*Vykupitelem*‘.“¹¹²

Zde se objevuje analogie snubní lásky, „Stvořitel“ je zároveň i „Vykupitelem“.¹¹³ List *Efesanům* tuto analogii prohlubuje, postava „Vykupitele“ je načrtnuta již v první kapitole:

„Milovaný syn‘ *Otce (srov. Ef 1,6), milovaný od věčnosti; [...] v něm máme vykoupení skrze jeho nesmírnou milost (srov. Ef 1,7).¹¹⁴ Analogie snubní lásky nám umožňuje jistým způsobem pochopit tajemství, od věků skryté v Bohu, jež bylo v čase skutečně Kristem jako láska vlastní naprostému a neodvolatelnému sebedarování ze strany Boha člověku v Kristu.¹¹⁵*

Boží sebedarování v Kristu je dar ze strany Boha neodvolatelný. Člověk nedokáže Boha přijmout v jeho plnosti božství, ale pouze prostřednictvím snubní lásky může mít účast na božské přirozenosti. Člověk může přijmout Boha dle toho, co mu Bůh mohl dát ze sebe, vzhledem k omezeným schopnostem člověka jako tvora.¹¹⁶

List *Efesanům* nejenže ukazuje vztah Krista k církvi a ženy a muže v manželství, ale odkazuje i na počátek knihy *Genesis* (2,24)¹¹⁷, kdy bylo prvotně Bohem ustanoveno manželství (srov. Mt 19,8).¹¹⁸ Obě viditelná znamení, jak vztah Krista k církvi, tak vztah muže a ženy v manželství, postavil autor listu *Efesanům* vedle sebe a „*učinil z nich jediné velké znamení, tj. velkou svátost (sacramentum magnum)*“¹¹⁹.

---

¹¹² Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 433.

¹¹³ Srov. KKC 1612.

¹¹⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 434.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 436.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, s. 438.

¹¹⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Mulieris dignitatem*, 6.

¹¹⁸ Srov. KKC 1614.

¹¹⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 439.

2.3 Manželství je nedílnou součástí svátosti stvoření

Začneme verši z knihy *Genesis* (2,24): „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem*“, slovy, kterými Bůh ustanovuje manželství jako prvotní svátost. Snubní význam těl muže a ženy utváří mezi nimi lidskou lásku. Oba (muž i žena) se ještě nachází ve stavu před prvotním hříchem. „*Jsou ponořeni do samého tajemství stvoření a hlubinou tohoto tajemství, skrytého v jejich srdci, je nevinnost, milost, láska a spravedlnost: „A Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré“ (Gn 1,31).*“¹²⁰

*Člověk se objevuje ve viditelném světě jako nejvyšší výraz božského daru, protože v sobě nese vnitřní dimenzi daru. A s ním vnáší do světa svou zvláštní podobnost s Bohem, již přesahuje a ovládá také svou ‚viditelnost‘ ve světě, svou tělesnost, své mužství a ženství, svou nahotu.*¹²¹

Bůh ustanovuje manželství jako „*prvotní svátost, chápanou jako znamení, které účinně přenáší do viditelného světa neviditelné tajemství skryté v Bohu od věčnosti. A tím je tajemství Pravdy a Lásky, tajemství božského života, na němž se člověk skutečně podílí.*“¹²²

Manželství ustanovené Bohem vyjadřuje jak počátek základního lidského společenství, v němž se uskutečňuje předávání života, tak i spásonosnou iniciativu Stvořitele. Milost je člověku dávana přímo Bohem, jelikož se člověk nachází ještě ve stavu před prvotním hříchem, ve stavu nevinnosti a spravedlnosti.¹²³ Ale zároveň již při stvoření dal člověku Bůh milost vykoupení skrze svého syna Ježíše Krista.¹²⁴ Svátost je vyjádřena upřímným darováním sebe sama prostřednictvím vlastního těla, „*člověk se cítí být ve svém těle muže nebo ženy subjektem svátosti*“¹²⁵.

Jde-li o manželství, říká Jan Pavel II., je možno vyvozovat, že manželství ustanovené v kontextu svátosti stvoření v jeho celku, totiž ve stavu prvotní

---

¹²⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 100.

¹²¹ Tamtéž, s. 100.

¹²² Srov. tamtéž, s. 100.

¹²³ Srov. KKC 415; GS 13.

¹²⁴ Srov. Ef 1,4-6: „*Vždyť v něm si nás vyvolil ještě před stvořením světa, abychom byli před ním svatí a neposkvrnění v lásce; ze svého svobodného rozhodnutí nás předurčil, abychom byli přijati za jeho děti skrze Ježíše Krista. To proto, aby se vzdávala chvála jeho vznešené dobrotivosti, neboť skrze ni nás obdařil milostí ve svém milovaném Synu.*“

¹²⁵ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 443.

*nevinnosti mělo sloužit nejen k tomu, aby dílo stvoření prodlužovalo, totiž plození, nýbrž také aby tutéž svátost stvoření, tj. nadpřirozené plody věčného vyvolení člověka Otcem ve věčném Synu rozšířilo na další generace lidí, a tak aby byly předány dál plody, jimiž byl člověk zahrnut Bohem v samém aktu stvoření.*¹²⁶

2.4 Milost vykoupení ve svátosti manželství

*„Manželská láska má podíl nejen na tajemství stvoření skrze spolutvoření (předávání života), má také účast na vykoupení.“*¹²⁷ Ve stvoření byl člověk obdarován milostí od počátku díky nevinnosti a spravedlnosti, v jejichž stavu se nacházel. Odklonem od Boha se toto ztrácí.¹²⁸ Bůh ale dává člověku nové nadpřirozené obdarování ve svátosti vykoupení skrze svého Syna: *„Kristus miloval svou církev a sám sebe vydal za ni, aby ji posvětil[...].“* (Ef 5,25-26)

*Jako byl ‚první Adam‘ čili člověk, muž a žena, stvořený v prvotní nevinnosti a povoláný v tomto stavu k manželskému spojení (mluvíme o svátosti stvoření) znamením věčného tajemství, tak je ‚druhý Adam‘, Kristus spojený s církví svátostí vykoupení nerozlučným svazkem [...], znamením téhož věčného tajemství.*¹²⁹

Bůh neposílá v poslední chvíli Krista vykupitele jako záchranáře, aby uhasil planoucí oheň, tedy zachránil lidi z věčného zatracení. Bůh měl od prvopočátku s člověkem svůj neměnný plán. Díky tomu, že dal člověku svobodnou vůli rozhodování, počítal ve svém plánu již od prvopočátku i s Kristem Vykupitelem. Bůh tedy nedává člověku hříšnému milost přímo, jak to bylo na počátku, když byl člověk nevinný, ale prostřednictvím Ježíše Krista a církve, tedy svátostí vykoupení¹³⁰ (srov. Řím 5,18-19).

---

¹²⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 443–444.

¹²⁷ WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 88–89.

¹²⁸ Srov. KKC 379.

¹²⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 448.

¹³⁰ Srov. GS 22.

2.4.1 Manželství je nedílnou součástí nové svátostné ekonomie

Manželství muže a ženy jako prvotní svátost je spojeno se svátostí stvoření od prvopočátku. „*Svátostná povaha manželství není pouze modelem a obrazem svátosti církve (Krista a církve), nýbrž je také podstatnou částí nového dědictví, totiž svátosti vykoupení, již byla církev obdarována v Kristu.*“¹³¹ Tato nová svátostná ekonomie se zaměřuje na člověka zatíženého dědičným hříchem a ve stavu hříšnosti.¹³² Zaměřuje se na člověka trojí žádostivosti¹³³ (srov. 1 Jan 2,16).

Jan Pavel II. připomíná slova Ježíše Krista v Horském kázání o žádostivosti (srov. Mt 5,27-28), kdy se Kristus vrací k počátku ustanovení manželství Stvořitelem. Vysvětluje tak, že manželství je nutno chápat v novém svátostném řádu, který „*vyvěrá ze svátosti vykoupení neboli z ‚velkého tajemství‘, jež jako tajemství Krista a církve určuje svátostnou povahu církve a [...] k chápání manželství jako svátosti Nové smlouvy*“¹³⁴.

„*List Efesanům,*“ říká Jan Pavel II., „*vyjadřuje svým způsobem tutéž pravdu, když mluví o manželství jako o ‚velké‘ svátosti, [...] v širším nabádavém kontextu, [...] který se týká étosu,*“¹³⁵ jenž má určovat mravní život křesťanů, „*lidí, kteří jsou si vědomi vyvolení, jež se uskutečňuje v Kristu a v církvi.*“¹³⁶ Prvotní svátostnou povahu můžeme pochopit na základě svátosti stvoření.

2.4.2 Nerozlučitelnost svátosti manželství v tajemství „vykoupení těla“

Nad otázkou nerozlučitelnosti manželství spojenou s vykoupěním těla se Jan Pavel II. zamýšlí a odkazuje na slova Ježíše Krista v jeho odpovědích na dotazy farizejů a interpretuje právě Kristova slova. Na otázku nerozlučitelnosti manželství: „*Je dovoleno propustit manželku z jakékoli příčiny?*“¹³⁷ (Mt 19,3) Kristus odpovídá

---

¹³¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 449.

¹³² Tamtéž, s. 450.

¹³³ Srov. KKC 2514.

¹³⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 450–451.

¹³⁵ „*Etika a étos: Etika je objektivní mravní zákon nebo příkázání. Étos se na druhé straně týká trvalých niterných tužeb srdce – toho, co osobu přitahuje a odpuzuje. Kristus v kázání na hoře ukazuje, že etika nestačí (Slyšeli jste, že bylo řečeno [...], ale já vám říkám [...]). Kristus přišel proměnit náš étos, naše srdce.*“ In WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 131.

¹³⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 451.

¹³⁷ Farizejové se neptají bez příčiny, protože v té době byla možnost propustit manželku na základě tzv. „rozlukového listu“.

farizejům citací knihy *Genesis* a vysvětluje dále: „*Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo. Pravím vám, kdo propustí svou manželku z jiného důvodu než pro smilstvo a vezme si jinou, cizoloží.*“ (Mt 19,8-9)

Můžeme říci, že Kristus poukazuje na věrnost vyplývající z našeho čistého srdce. Věrnost a nerozlučitelnost spojení muže a ženy v manželství, danou člověku již na počátku Bohem, ale lidmi porušenou a zčásti zapomenutou či nebranou na zřetel. Kristova slova jsou univerzální odpovědí „*historickému člověku všech dob a míst, protože jsou rozhodující pro manželství a jeho nerozlučnost.*“¹³⁸

Kristova odpověď, odvolávající se na počátek, na stvoření člověka jako muže a ženy k „Božímu obrazu a podobě“, pomáhá vysvětlit milost vykoupení. „*Vykoupení znamená jakoby ‚nové stvoření‘ – znamená přijetí všeho, co je stvořeno, aby vyjádřilo ve stvoření plnost práva, spravedlnosti a svatosti, ustanovených Bohem, a aby vyjádřilo onu plnost především v člověku, stvořeném jako muž a žena ‚k obrazu Božímu‘.*“¹³⁹ Pro člověka to znamená vrátit se k počátku a žít jinak než doposud. Musí nejdříve začít smýšlet jinak a potom na tomto základě jednat.

2.4.3 Člověku žádostivosti je v manželství dán „étos vykoupení těla“

Pro vysvětlení pojmu „étos vykoupení těla“ se Jan Pavel II. vrací opět ke slově Ježíše Krista a jeho kázání ve světle evangelia (srov. Mt 19; Mk 10). Prvotní jednota muže a ženy neztratila svůj pravý význam, je nemocná a musí se uzdravit.

*Kristus před svými posluchači v Matoušově a Markově evangeliu (srov. Mt 19; Mk 10) potvrzuje manželství jako svátost ustanovenou Stvořitelem, od počátku a ve shodě s tím požaduje jeho nerozlučitelnost. Tím současně otevírá manželství spásnému Božímu dílu, silám, jež vyvěrají z ‚vykoupení těla‘ a jež pomáhají překonat následky hříchu a budovat jednotu muže a ženy podle věčného plánu Stvořitele. Akt spásy, který vyvěrá z tajemství vykoupení, v sobě zahrnuje prvotní spásonosný čin Boha v samém tajemství stvoření.*¹⁴⁰

---

¹³⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 455. Viz též KKC 1644–1645.

¹³⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 456.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 457.

„Vykoupení je člověku dáno jako Boží milost [...] v Kristu a zároveň je mu stanoveno jako étos – mravní forma odpovídající Božímu konání v tajemství vykoupení.“¹⁴¹ Étos vykoupení je základem důstojnosti lidského těla, novým Kristovým výkladem přikázání „Nezcižoložíš“¹⁴² již ve svém srdci. Srdce je středem člověka. „Člověk je takový, jaké je jeho srdce.“¹⁴³

*Je-li manželství jako svátost účinným znamením spásonosné činnosti Boha od počátku, současně je také ve světle Kristových slov [...] tato svátost exhortací [výzvou] adresovanou člověku, muži a ženě, aby se vědomě podíleli na vykoupení těla.*¹⁴⁴

Vykoupení je člověku dáno na základě milosti nové smlouvy a zároveň je mu stanoveno jako étos, tedy mravní norma v jeho srdci. Ovládání žádostivosti je základem jednoty a nerozlučitelnosti manželství, vzájemné lidské důstojnosti muže a ženy nejen v manželství, ale i v dalších vztazích.

2.4.4 Svátostné manželství se završuje v eschatologické naději

Manželství není lékem proti žádostivosti, jak bychom se mohli mylně domnívat z Pavlových výroků v listu *Korint'ánům* „je lépe, aby žili v manželství, než aby je žár přemohl“ (1 Kor 7,9). „Výraz žár znamená nepořádek vášní,“ říká Jan Pavel II., „pocházející ze samé žádostivosti těla. Manželství naopak znamená etický řád.“¹⁴⁵ V manželství se vzájemně potkává étos a erós a proniká do srdce muže a ženy ve vzájemném vztahu.¹⁴⁶

V nerozlučitelném svátostném manželství jako i v ostatních svátostech působí Duch svatý. Ten pomáhá manželům utvářet na základě milosti a étosu jejich dočasné společenství zde na zemi. Život „podle Ducha“ se vyjadřuje vzájemným sjednocením, kdy se manželé stávají „jedním tělem“, čemuž podřizují své ženství a mužství a ve vzájemném sebedarování, majíce pak účast na vzniku nového života.¹⁴⁷

---

¹⁴¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 458.

¹⁴² Srov. tamtéž, s. 459.

¹⁴³ ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 81.

¹⁴⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 458.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 462.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 462.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 463.

„Manželství jako svátost je také základem naděje pro osobu, tj. pro muže a pro ženu, pro rodiče a děti, pro lidské pokolení“¹⁴⁸, což znamená naději v život věčný. Člověk odvíjí svůj původ skrze manželství rodičů, skrze prvotní svátost tajemství stvoření, tím je povolán k účasti na budoucím vzkříšení.¹⁴⁹ V rozměru naděje se manželství završuje ve vykoupení těla, jak to potvrzují slova Ježíše Krista, lidé se při „vzkříšení z mrtvých nebudou ženit ani vdávat“ (srov. Mt 22,23-32; Mk 12,18-27; Lk 20,34-39).

2.4.5 Svátost manželství ukazuje snubní a vykupitelský význam lásky

Vraťme se opět k listu *Efesanům*, který mluví o velkém tajemství spojeném s prvotní svátostí a sjednoceném v Božím plánu spásy. „Proto opustí člověk otce i matku a připojí se k své manželce a ze dvou se stane jeden člověk. Toto je tajemství veliké; mám na mysli vztah Krista a církve.“ (Ef 5,31-32)

Na jedné straně této analogie stojí manželství jako „svátost lidského počátku spojená s tajemstvím stvoření,“ na druhé straně pak jako nový „plod snubní lásky Krista a církve spojený s tajemstvím vykoupení.“¹⁵⁰ Jan Pavel II. upozorňuje muže i ženy, že autor listu *Efesanům* se „obrací přímo na manžele a vybízí je, aby utvářeli vzájemný vztah podle snubní jednoty Krista a církve“¹⁵¹.

Manželé se mají znovu učit: „Muži, každý ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil.“ (Ef 5,25-26) Manželka má tak vysokou hodnotu, že se muž má za ni obětovat. Vzpomeňme na pohádky, kdy princ zachraňuje svou vyvolenou ze spárů zla, aby spolu mohli žít až do smrti. Muž i žena mají mít na paměti, že „skrze manželství jako svátost tak mají účast na spásonosné lásce Krista a spolu s ní se zároveň vyjadřuje jako Jeho snubní láska v církvi“¹⁵².

Počáteční snubní význam svátosti manželství v tajemství stvoření je vystupňován tajemstvím vykoupení, darem Krista sama sebe své nevěště, církvi. Oba tyto významy se navzájem v manželství prolínají a spojují v jeden význam, „velké tajemství“. „Jestliže nás ‚velké tajemství‘ spojení Krista s církví zavazuje

---

¹⁴⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 464.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 464.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 466.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 466.

¹⁵² Tamtéž, s. 466.

*dávat do souvislosti snubní význam těla s jeho výkupným významem, v tomto spojení obou významů manželé nacházejí odpověď na otázku ohledně smyslu ‚bytí tělem‘.*¹⁵³

Jaký je smysl existence člověka a smysl lidského bytí, kde hledat odpověď na tuto otázku? Smysl existence a lidského bytí, jak muže, tak ženy, musí člověk hledat tím, „že dospěje až k tajemství stvoření skrze realitu vykoupení,“ říká Jan Pavel II. a pokračuje: „tam lze také nalézt podstatnou odpověď na otázku ohledně významu lidského těla, ohledně významu mužství a ženství lidské osoby.“¹⁵⁴ Jak se doplňuje snubní význam těla s výkupným významem těla nám pomáhá pochopit právě spojení Krista a církve.¹⁵⁵ V našem životě a životních situacích, manželství či zdrženlivosti, pomáhá pochopit smysl lidského utrpení v samém zrození a smrti člověka.¹⁵⁶

2.5 Svátostné manželství z hlediska znamení „řeči těla“

Symbole jsou viditelná znamení neviditelné metafyzické skutečnosti v životě člověka.¹⁵⁷ Odkazují nás na skutečnost mimo ně. Mohli bychom říci, že to jsou určité obrázky a značky piktogramů.¹⁵⁸ Znamení člověk dennodenně ve svém životě používá a k životu ve společenství nutně potřebuje, „aby mohl komunikovat s druhými prostřednictvím řeči, gest a činů. Totéž činí i ve vztahu k Bohu.“¹⁵⁹ Bůh k člověku také promlouvá skrze znamení stvoření celého kosmu či ustanovením Smlouvy v Písmu. Ježíš Kristus používá znamení z oblasti stvoření a dává jim nový význam.¹⁶⁰

Tělo člověka mluví jistou řečí (smích, pláč, ..) a tím dává znamení druhým lidem (člověk má radost, je smutný atd.), v jakém stavu se nachází. O tom, jak mluví tělo muže a ženy v manželství, se zamýšlí Jan Pavel II. v dalších katechezích, které rozebereme v následujícím textu.

---

¹⁵³ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 468.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 469.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 469.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 469.

¹⁵⁷ Srov. LE FORT, G. Von, *Věčná žena*, s. 5.

¹⁵⁸ „Piktogram - obrázkový znak označující pojem, nezávisle na tom, jak se pojmenovává (např. panenka, panáček na dveřích).“ In. KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, s. 569.

¹⁵⁹ KKC 1146.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, 1146–1152.

2.5.1 „Řeč těla“ je základem a obsahem manželství

„Přijímám tě za manžela/manželku. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti.“¹⁶¹ Liturgickou formulí snoubenců při svatebním obřadu začíná Jan Pavel II. úvahu o „řeči těla, která je živnou půdou a obsahem svátostného znamení společenství manželů“¹⁶². Právě těmito slovy a ničím jiným uzavírají snoubenci manželství a současně přijímají a vysluhují svátost přede svědky, z nichž dva jsou pověřeni svědčit oficiálním způsobem.¹⁶³ Ke splnění uzavření svátostného manželství je nutná přítomnost kněze, který je kvalifikovaným svědkem, „zároveň manželství žehná a předsedá celé svátostné liturgii“¹⁶⁴.

Manželství se uzavírá slovy znamenajícími úmysl. „*Toto svátostné slovo je samo o sobě pouze znamením uskutečnění manželství.*“¹⁶⁵ V této chvíli ještě není manželství naplněno. Naplnění manželství¹⁶⁶ se uskuteční skrze manželské pohlavní spojení definované od počátku Stvořitelem: „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.*“ (srov. Gn 2,24)

Úmysl naznačuje, kým se novomanželé chtějí stát jeden pro druhého. „*Svátostné znamení se utváří v řádu úmyslu, nakolik je současně utvářeno v reálném řádu,*“¹⁶⁷ tedy ve skutečnosti, kterou tvoří novomanželé sami.¹⁶⁸

*Oba dva, muž a žena, když vysluhují svátost ve chvíli, kdy uzavírají manželství, tvoří zároveň plné a skutečné viditelné znamení samotné svátosti. Slova, jež pronesli, by sama o sobě nevytvářela svátostné znamení manželství, kdyby jim neodpovídala lidská subjektivita snoubence a snoubenky a současně vědomí těla, vázané na mužství a ženství ženicha a nevěsty. [...] Struktura svátostného znamení zůstává totiž ve své podstatě stejná jako na počátku. Určuje ji v jistém smyslu řeč těla, poněvadž muž a žena, kteří se mají stát prostřednictvím manželství jedním tělem, vyjadřují tímto znamením vzájemné darování mužství a ženství jako základ manželské jednoty osob.*¹⁶⁹

---

¹⁶¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 470.

¹⁶² Tamtéž, s. 470.

¹⁶³ Srov. tamtéž, s. 470.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 470

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 471.

¹⁶⁶ Srov. *CIC*, kán. 1061.

¹⁶⁷ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 471.

¹⁶⁸ Srov. *CIC*, kán. 1057.

¹⁶⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 471–472.

Slova pronesená novomanželi dávají nový zřetel jejich životu v osobním rozměru na „základě ,řeči těla“¹⁷⁰. Při uzavření manželství muž a žena skrze pronesená slova a „nově čtenou věčnou ,řeči těla“ vytvářejí znamení, neopakovatelné znamení, jež má trvale platný význam: ,až do své smrti‘. Toto je viditelné a účinné znamení Smlouvy s Bohem v Kristu, tedy milosti, jež se v tomto znamení má stát jejich součástí jako jejich ,vlastní dar“.¹⁷¹

Z hlediska teologie svátosti klíčem k pochopení manželství zůstává skutečnost znamení, jímž se manželství ustanovuje na základě Smlouvy člověka s Bohem v Kristu a v církvi. V tomto řádu je manželství viditelným a účinným znamením. Pochází z tajemství stvoření a čerpá svůj nový počátek z tajemství vykoupení. [...] Muž a žena jako manželé nesou toto znamení po celý svůj život a zůstávají tímto znamením až do smrti.¹⁷²

2.5.2 Znamení „řeči těla“ v biblické tradici

Biblická tradice, zvláště proroci mluví o znamení řeči těla v manželství, která vyúsťuje a zároveň se naplňuje do vztahu Krista a církve vyhlášením „Nové smlouvy“. Jan Pavel II. rozděluje specifický profétismus¹⁷³ (prorocká úloha) těla na dvě roviny. „V první a základní rovině proroci přirovnávají Smlouvu uzavřenou mezi Bohem a Izraelem k manželství.“¹⁷⁴ To nám má pomoci „pochopit manželství jako smlouvu mezi mužem a ženou“¹⁷⁵. Bůh iniciuje uzavření Smlouvy mezi ním a jemu vyvoleným Izraelem.¹⁷⁶ Bůh si Izraelský lid vyvolil a spojil se s ním „prostřednictvím lásky a milosti“¹⁷⁷. Zavázal se zvláštním poutem, hluboce osobním. Proto proroci mluví o Izraeli, národu, jako o „nevěště či manželce“¹⁷⁸.

„Hospodin je Pánem Izraele, ale stává se také jeho manželem.“¹⁷⁹ Hospodin panuje nad svým lidem a přitom jej miluje absolutní láskou. Vzniká mezi nimi

---

¹⁷⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 472.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 472–473.

¹⁷² Tamtéž, s. 473.

¹⁷³ Srov. tamtéž, s. 474. „Specifický profétismus znamená ,řeč těla“.

¹⁷⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 474.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 474.

¹⁷⁶ Srov. Oz 1-3; Iz 54,62; Jer 2-3; Ez 16.23.

¹⁷⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 475.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 475.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 475.

snubní vztah. Jestliže lid poruší Smlouvu se svým Pánem, manželem, znamená to zradu a nevěru.¹⁸⁰ Viditelně se naruší jejich vzájemný vztah.

„Jestliže má Hospodinova Smlouva s Izraelem charakter snubního pouta podobného manželské dohodě, pak první vrstva analogie odkrývá vrstvu druhou, kterou je ‚řeč těla‘.“¹⁸¹ Tuto „řeč těla“ Jan Pavel II. dále rozděluje na „řeč těla“ v objektivním a subjektivním významu.

O objektivním významu „řeči těla“ mluví, když *„proroci přirovnávají Smlouvu k manželství“*, přičemž se odvolávají na prvotní svátost, *„při níž se muž a žena stávají na základě svobodné volby ‚jedním tělem‘“¹⁸² (Gn 2,24).*

Podstatným znakem subjektivního významu „řeči těla“ je vyjadřování proroků, kteří přecházejí od objektivního významu „řeči těla“ k subjektivnímu, tedy umožňují tělu, aby samo mluvilo.¹⁸³

V prorockých textech Smlouvy, na základě analogie snubní jednoty manželů, mluví samo tělo; ‚mluví‘ svým mužstvím nebo ženstvím, mluví tajemným jazykem osobního darování se, mluví konečně – a k tomu dochází nejčastěji – jak řečí věrnosti, tj. lásky, tak řečí manželské nevěry, totiž ‚cizoložství‘.¹⁸⁴

V prorocké tradici lidské tělo mluví řečí, která však nevychází z něho samého. Jejím autorem je sice člověk žijící ve společenství osob, ale ten není schopen vyjádřit svoji existenci a povolání jinak než bez „řeči těla“.¹⁸⁵ Již při stvoření byl tak utvořen, *„tedy tak, že nejhlubší slova ducha – slova lásky, darování se a věrnosti – si vyžadují příslušnou řeč těla. Bez ní nemohou být plně vyjádřena.“¹⁸⁶ „Řeč těla“ vyjadřuje pravdu věrností či nepravdu lží. Jan Pavel II. říká, *„že pro manželství jako svátost je podstatná, ‚řeč těla‘ znovu čtená v pravdě.“¹⁸⁷**

---

¹⁸⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 475.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 475.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 475.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 475.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 475–476.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 476.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 476.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 477.

2.5.3 „Řeč těla“ ve slovech manželského souhlasu

Ve vyslovení manželského souhlasu se zakládá znamení svátostného manželství, které odkazuje na „počátek“ (Gn 1-2), a zároveň se utváří na obraze snubní lásky Krista a církve.

Manželství se utváří a později i koná na základě znamení, kterými mluví těla manželů, tedy řečí jejich těl. Novomanželé již při uzavírání manželství zakládají toto viditelné znamení. „*Těla manželů budou mluvit ,za‘ a ,jménem‘ každého z nich.*“¹⁸⁸ Pro svátostné manželství je důležité, aby vzájemný dialog „řeči těl“ byl veden v pravdě a manželské společenství se budovalo na základě této řeči.¹⁸⁹

*Manželé jsou povoláni k tomu, aby svým chováním a jednáním, svými činy a gesty [...] se stali autory takových významů ,řeči těla‘, jimiž se pak buduje a stále prohlubuje láska, věrnost, manželská upřímnost a ona jednota, která zůstává nerozlučitelná až do smrti.*¹⁹⁰

Manželé jako osoby jsou autory těchto významů a tím budují znamení svátostného manželství. Zároveň každá osoba „*dodává svému chování význam shodný se základní pravdou ,řeči těla‘, pak také ona sama je v pravdě*“¹⁹¹. Muž a žena jsou povoláni k tomu, „*aby tím, že správně užívají ,řeč těla‘, vydávali svědectví manželské a plodné lásky*“ a „*svědectví pravých proroků*“¹⁹². Jedině v tom „*spočívá pravý význam a velikost manželského souhlasu v této svátosti církve*“¹⁹³.

Manželství se týká historického člověka a ten je zároveň i člověkem žádostivosti.¹⁹⁴ Jan Pavel II. opětovně upozorňuje na Kristova slova pronesená v Horském kázání o žádostivosti (srov. Mt 5,27-28), kde mluví o lidském srdci¹⁹⁵ a přikázání „*Nezcižolíš*“. Kristus zde „*neobžalovává a neodsuzuje lidské srdce kvůli žádostivosti,*“ ale upozorňuje člověka, že „*je především povoláván*“¹⁹⁶ číst „řeč těla“ v pravdě. „*Žádostivost není schopnost znovu číst ,řeč těla‘.*“¹⁹⁷

---

¹⁸⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 482.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 483.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 483.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 483.

¹⁹² Tamtéž, s. 483.

¹⁹³ Tamtéž, s. 484.

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 484.

¹⁹⁵ Srov. KKC 2563. „*Srdce je přibýtek, kde jsem, kde bydlím. [...] Je to místo pravdy, kde volíme život nebo smrt.*“

¹⁹⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 485.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 486.

Člověk žádostivosti je tedy povoláván opětovně číst v pravdě tuto „řeč těla“ a vytvářet „svátostné znamení lásky, věrnosti a manželské čestnosti, a to jako znamení trvalé.“¹⁹⁸

2.5.4 „Řeč těla“ podle Písně písní

O textu básně *Píseň písní* a jejím významu se vedly dlouhé diskuze a domněnky. Jan Pavel II. přistupuje k jejímu rozboru na základě toho, jak se na ni máme dívat, že ji musíme „číst v linii toho, co je napsáno v prvních kapitolách knihy Genesis, jako svědectví ‚o počátku‘, o onom ‚počátku‘, na který se odvolal Kristus v [...] rozhovoru s farizeji.“¹⁹⁹ (srov. Mt 19,4) V souboru katechezí Jan Pavel II. obsáhle cituje text básně *Píseň písní* a věnuje rozboru několik katechezí. V následujícím textu nelze všechny citace, které jsou uvedeny v katechezích, podrobně rozebrat či přímo citovat. Rozbor bude rámcový, obsahující důležité myšlenky Jana Pavla II., protože kdyby se zašlo hlouběji do rozboru, byl by velmi zdlouhavý.

Píseň písní je milostnou „básní“, která vyzdvihuje lidskou lásku. Tato láska sama o sobě je pak odrazem lásky Boží, kterou dal Bůh člověku do vínku při stvoření. Již první verše básně popisují lásku ženicha a jeho nevěsty (srov. Pís 1,2.4). Dají se přirovnat k okouzlení či fascinaci muže ženou a obdivem k ní, podobně jako když spatřil Adam Evu (srov. Gn 2,23). Vzájemné okouzlení je „řečí těla“, která se v lidských srdcích vytváří „ve znamení snubního spojení, které se stalo svátostným znamením, totiž svátostí manželství“²⁰⁰. „Přitažlivost ke druhé osobě, k druhému ‚já‘ [...] dává počátek lásce.“²⁰¹

Rozbor metafor básně je třeba nechat odborníkům²⁰², říká Jan Pavel II., ale zároveň dodává, že „[...] metafora dokazuje, jak v našem případě ‚řeč těl‘ hledá oporu a potvrzení v celém viditelném světě“²⁰³. Ženichova řeč těla „je opětovně čtena současně srdcem i očima“²⁰⁴, nevěsta se nevyjadřuje slovně, ale řeč jejího těla je vyjádřena v ozvěně ženichových slov.²⁰⁵

---

¹⁹⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 486.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 490.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 491.

²⁰¹ Tamtéž, s. 491.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 493.

²⁰³ Tamtéž, s. 493.

²⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 493.; „Ó nejkrásnější z žen...“ (Pís 1,8); „Jak jsi krásná, přítelkyně moje...“ (Pís 4,1); atd.

²⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 493.; „Jak jsi krásný, milý můj, jak jsi líbezný!“ (Pís 1,16)

Ženich nejdříve mluví v básni o přítelkyni. Tento výraz označuje to, „*co je vždy podstatné pro lásku, která klade druhé ‚já‘ vedle vlastního ‚já‘*“²⁰⁶. Později mluví o sestře: „*Učarovala jsi mi, sestro má, nevěsto...*“ (srov. Pís 4,9). Význam slova „sestra“ vysvětluje Jan Pavel II. pro vysvětlení vztahu ženicha a nevěsty:

*Výraz ‚sestra‘ hovoří o jednotě v lidství a zároveň o odlišnosti ženství, o původnosti tohoto lidství. Tato odlišnost a původnost se netýká jen pohlaví, nýbrž také samého způsobu ‚bytí osobou‘. Jestliže ‚být‘ osobou znamená nejen být subjektem, nýbrž také být ve vztahu, pak [...] výraz ‚sestra‘ vyjadřuje nejprostším způsobem subjektivitu ‚já‘ ženy v jejím osobním vztahu – tedy v jejím otevření se druhým [...].*²⁰⁷

Bratr a sestra pocházejí z jedné rodiny, základem vztahu ženicha a nevěsty je odkaz na jejich společnou, stejnou minulost, oba taktéž pocházejí z jedné rodiny, ze stejného lidství (srov. Gn 2,23-25). Rodina poskytuje dětem bezpečí a lásku, tedy vztah ženicha a nevěsty vyvěrá z tohoto aspektu²⁰⁸ (srov. Gn 2,25). „*Oba náležejí Stvořiteli jako společnému Otci. Před ním byli, v celé pravdě svého těla a svého mužství a ženství, především bratrem a sestrou v jednotě téhož lidství.*“²⁰⁹ Jan Pavel II. říká, že právě zde je utvořen „*první základ společenství osob*“²¹⁰ v povolání být „*manželem a manželkou*“²¹¹.

Povolání stát se manželem a manželkou se naplňuje v předávání života. I o tom mluví „báseň“ v metaforách. Ženich mluví o své nevěstě:

*„Zahrada uzavřená jsi
sestro má, nevěsto
uzavřený val, zapečetěný pramen.“* (Pís 4,12)

Nevěsta ve své ženskosti skrývá své osobní tajemství, které je pramenem ženského „já“. Nevěsta se představuje očím muže jako paní svého tajemství, kterého si je vědoma a sama rozhoduje o svém darování se ženichovi. Jan Pavel II. podotýká:

Obě metafory: ‚zahrada otevřená‘, ‚zapečetěný pramen‘ vyjadřují celou osobní důstojnost pohlaví – té ženskosti, která patří k osobní struktuře sebevlastnění a v důsledku toho může rozhodovat nejen o metafyzické hloubce, nýbrž

---

²⁰⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 496.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 496–497.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 499.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 499–500.

²¹⁰ Srov. GS, 12.

²¹¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 500.

*i o podstatné pravdě a autenticitě osobního daru. [...] ‚Řeč těla‘ znovu čtená v pravdě jde v ruku v ruce s objevem vnitřní neporušitelnosti osoby. [...] Zároveň vyjadřuje autentickou hloubku vzájemného náležení manželů: rodící se a rostoucí vědomí, že si patří, že jsou určeni jeden pro druhého.*²¹²

Další metafory vyjadřují „řeč těla“ ve vzájemném dávání se, ukazují snubní výraz a význam těla.²¹³ „Uzavřená zahrada“ se ženichovi „otevívá před očima ženichovy duše i těla.“²¹⁴ Verše v *Písni písní* 7,9-13 mluví i o „řeči těla“ a lidských smyslech. Ženich „dychtí“ po své nevěstě a ona mu jde „vstříc s ochotou darovat se“²¹⁵.

Láska, která je spojuje, je zároveň duchovní a smyslové povahy. Na základě této lásky se také uskutečňuje nové čtení snubního významu těla v pravdě, protože muž a žena mají společně tvořit ono znamení vzájemného sebedarování, jež vtiskuje pečeť celému jejich životu.

Píseň písní vrcholí vyznáním lásky: „Silná jako smrt je láska.“ (srov. *Pís 8,6-7*) V těchto slovech „je uzavíráno a korunováno všechno, co v *Písni písní* začíná metaforou ‚uzavřené zahrady‘ a ‚zapečetěného pramene‘“²¹⁶. Dosud nedotčená nevěsta se oddává svému ženichovi a jejich láska graduje ve vzájemném darování se, v „řeči těla“ čtené v pravdě.

Píseň písní je o neustálém hledání a usilování, o lidském erótu. „Lidský erós“ zde „odhaluje tvář lásky, jež stále hledá a téměř nikdy není uspokojena.“²¹⁷ Erós, to je touha k „ověření snubní lásky“²¹⁸ „řeči těla“. „Láska se ukazuje jako větší než to, co je schopno vyjádřit tělo,“²¹⁹ upozorňuje Jan Pavel II.

Báseň o lidské lásce a „řeči těla“, *Píseň písní* má zvláštní význam pro úvahy o svátosti manželství, „jehož viditelné znamení se vytváří prostřednictvím čtení ‚řeči těla‘ v pravdě“²²⁰, a pro jedinečnou manželskou lásku.²²¹

---

²¹² JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 501–502.

²¹³ Srov. tamtéž, s. 505.

²¹⁴ Srov. tamtéž, s. 505.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 506.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 507.

²¹⁷ Tamtéž, s. 510.

²¹⁸ Tamtéž, s. 511.

²¹⁹ Tamtéž, s. 511.

²²⁰ Tamtéž, s. 514.

²²¹ Srov. *GS* 49.

2.5.5 Manželství v knize Tóbijáš

Kniha *Tóbijáš* nám dává nahlédnout do života rodiny a jejího zbožného života pravděpodobně v době asyrského vyhnanství v 7. – 6. st. př. Kr. Obsahuje modlitbu novomanželů Tóbijáše a Sára před jejich první společně strávenou nocí. Jan Pavel II. tuto modlitbu rozebírá a ukazuje na důležitost modlitby manželů a v pravdě čtenou „řeč těla“ muže a ženy v manželství.

Sára byla provdána již za sedm mužů a všichni zemřeli o svatební noci rukou zlého démona dříve, než bylo manželství naplněno manželským spojením. Novomanželi Tóbijášovi hrozí smrt tak jako předešlým mužům. Chce ji ale přemoci díky Boží pomoci a radám anděla Refaéla²²². K Tóbijášovi se o svatební noci přidává jeho novomanželka Sára. Spolu chtějí novomanželé smrt přemoci svojí vzájemnou čistou láskou a bezmeznou důvěrou v Boha a jeho milosrdenství v této modlitbě.

Požehnaný jsi, Bože našich otců, a požehnané tvé jméno po všechny věky a pokolení. Ať ti dobrořečí nebesa a všechno tvé stvoření po všechny věky. Ty jsi učinil Adama. Učinil jsi mu pomoc a podporu, Evu, jeho ženu. Z obou vzešlo lidské potomstvo. Ty jsi řekl: ‚Není dobré, aby byl člověk sám. Učiňme mu pomoc jemu rovnou.‘ Hle neberu si tuto sestru pro smilnění, nýbrž veden věrností. Prikaž, abych došel smilování já i ona, abychom se společně dožili stáří. A oba řekli: ‚Amen, amen.‘ (Tób 8,5-8)

Lásku Tóbijáše k Sáře již od počátku charakterizuje étos, tj. „*vůle a volba hodnot*“²²³, ochota sdílet jeden osud a zůstat spolu v dobrém i zlém. Hned na začátku jejich společného života oba prochází zkouškou života a smrti. Jejich řeč lásky a těla je jiná než v *Písni písní*.

*Znamení manželství jako svátosti se uskutečňuje na základě ‚řeči těla‘ čtené v pravdě lásky. V Písni písní je to pravda lásky, která vstoupila do pohledu a srdce, pravda láskyplné náklonnosti a zkušenosti. V knize Tóbijáš trýznivá ‚mezí‘ situace, spojená se zkouškou života a smrti, v jistém smyslu umlčuje milostný rozhovor manželů. Vynořuje se však jiná dimenze lásky: ‚řeč lásky‘, jež, jak se zdá, vede rozhovor slovy rozhodnutí a skutků, vyvěrajících z této dimenze.*²²⁴

---

²²² Refaél již svým jménem připomíná své poslání: „Refaél = Bůh uzdravuje“. Srov. BÍČ, M., *Výklady V. ke Starému zákonu*, s. 31.

²²³ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 519.

²²⁴ Tamtéž, s. 520.

Tóbijáš a Sára jsou si vědomi, že zlo ničí lidský život a tomuto zlu v podobě zlého ducha je nutno zabránit v přístupu k jejich duším, „*vnitřně se osvobodit od jeho vlivu*“²²⁵. Tak ve svatební noci, kdy spolu mají novomanželé hovořit „řeči těla“ díky erótu, dochází „*k přeměně této řeči v jediný hlas. Tímto jednohlasem je modlitba*.“²²⁶ V modlitbě jsou zcela otevřeni Bohu, který dává život. Modlitba „*je slovem síly*“²²⁷. „*Je to mocné slovo čerpající z pramenů Smlouvy a milosti. Je to síla, která osvobozuje od zla a která očišťuje*.“²²⁸

Vraťme se k modlitbě Tóbijáše a Sáry. Jejich slova nejdříve Boha chválí a vzdávají mu díky a až poté vyslovují prosbu. Tóbijášova slova se vrací k počátku, ke stvoření. Oba chtějí být pokračovateli prvotního života daného Bohem a stávat se pomocí správně čtené „řeči těla“ jedním tělem.

Když Tóbijáš říká: „*Hle neberu si tuto ženu svou příbuznou pro smilnění, nýbrž veden věrností*.“ (Tób 8,7) „*Tímto způsobem ukazuje na moment očištění, kterým musí ‚řeč těla‘ projít, když se muž a žena chystají vyjádřit v této řeči znamení svátostné smlouvy*.“²²⁹ Právě toto znamení manželství „*má sloužit k budování vzájemného osobního společenství*.“²³⁰ Řeč těla v modlitbě knihy Tóbijáš se vztahuje k pravdě samotné existence.²³¹

*Manželé vyznávají tuto pravdu před Bohem Smlouvy, ‚před Bohem našich otců‘. Můžeme říci, že z tohoto pohledu se ‚řeč těla‘ stává řečí liturgie. Tóbijáš a Sára hovoří jazykem služebníků svátosti s vědomím, že se v manželské smlouvě muže a ženy právě ‚řeči těla‘ vyjadřuje a uskutečňuje tajemství, které má svůj pramen v samém Bohu. Jejich manželská smlouva je totiž obrazem – a prvotní svátostí Smlouvy Boha s člověkem, s lidským pokolením – té Smlouvy, jež má svůj původ ve věčné Lásce.*²³²

Novomanželé chtějí plnit Hospodinovu vůli a setrvat spolu do smrti. Zkouška, kterou procházejí při první společné noci, ukazuje na víru ve svatost manželského povolání.²³³

---

²²⁵ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 521.

²²⁶ Tamtéž, s. 521.

²²⁷ Tamtéž, s. 521.

²²⁸ Tamtéž, s. 521.

²²⁹ Tamtéž, s. 523.

²³⁰ Tamtéž, s. 523.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 523.

²³² Tamtéž, s. 523.

²³³ Srov. KKC 1605.

Snoubenci v básni *Píseň písní* si vyjadřují svou lásku vroucími slovy. Novomanželé v knize *Tóbijáš* „prosí Boha, aby dokázali na lásku odpovídat“. „Jedni i druzí nacházejí své místo v tom, co tvoří svátostné znamení manželství.“²³⁴ Jedni i druzí zároveň konají, a tím utvářejí znamení svátostného manželství.

2.5.6 Svátost manželství a „řeč těla“ čtená v pravdě

Jan Pavel II. se ještě jednou vrací k páté kapitole listu *Efesanům* a jeho úvahy jsou zaměřeny na rozbor Pavlových slov z hlediska svátostného znamení manželství. Připomeňme si slova svatého Pavla:

Podřizujte se jeden druhému z úcty ke Kristu. [...] Také muž má mít svou ženu rád jako vlastní tělo. Kdo má svou ženu rád, projevuje tím lásku sám sobě. Nikdo přece nemá v nenávisti vlastní tělo, ale dává mu jíst a přeje mu. Tak i Kristus jedná s církví, [...]. A proto každý z vás ať miluje svou ženu jako sám sebe a manželka ať zase svému muži projevuje úctu. (Ef 5,21.29-33)

Jan Pavel II. připomíná, že: „vytváří-li se znamení manželství jako svátosti na základě ‚řeči těla‘ znovu přečtené v pravdě, je list *Efesanům* toho jistě úchvatným vyjádřením. Můžeme říci ‚definitivním‘,“²³⁵ neboť z jeho objasnění slov „a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24), v nichž je vyjádřena povaha svátostného znamení manželství, vyplývá, že „řeč“ mužství a ženství spojená se znamením „jednoty těla“ musí být chápána plně personalistickým způsobem a že morální jednota muže a ženy spočívá ve vzájemné lásce:

*Láska činí v jistém smyslu druhé ‚já‘ vlastním ‚já‘. ‚Já‘ manželky se stává prostřednictvím lásky takřikajíc ‚já‘ manžela. Tělo je výrazem tohoto ‚já‘, je základem identity. Spojení manžela a manželky se také vyjadřuje prostřednictvím těla, prostřednictvím vzájemného vztahu. Láska nesjednocuje pouze dva subjekty, nýbrž jim umožňuje vzájemně pronikat do sebe navzájem tak, že duchovně jeden patří druhému [...]. ‚Já‘ se jistým způsobem stává ‚ty‘ a ‚ty‘ se stává ‚já‘. Takto se ‚řeč těla‘ – právě s tímto personalistickým komentářem listu *Efesanům* – stává jazykem liturgie, protože na jejím základě se vytváří svátostné znamení manželství.²³⁶*

---

²³⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 524.

²³⁵ Tamtéž, s. 530.

²³⁶ Tamtéž, s. 530–531.

2.6 Manželská etika v encyklice *Humanae Vitae*

Jan Pavel II. pojmenoval poslední cyklus katechezí *Láska a plodnost*. V tomto cyklu se hlouběji zamýšlí nad encyklikou Pavla VI. *Humanae Vitae*, která pojednává o správném řádu sdělování lidského života neboli o odpovědném rodičovství. Rozbory této podkapitoly jsou věnovány manželské etice a normám s ní spojeným.

2.6.1 Norma *Humanae vitae* vyplývá z přirozeného zákona

„Církev vyzývá lidi k zachování přirozeného zákona, který odjakživa lidem tlumočila, a učí, že každý manželský styk musí zůstat otevřený k sdělování života.“²³⁷ Jak správně pochopit citovaná slova z encykliky Pavla VI.? Jan Pavel II. mluví o manželském styku, který se musí číst ve smyslu „[...] správného chápání vnitřní povahy manželského styku“²³⁸, ve světle mravní normy. Mravně správnému chování odpovídá „mravní norma a odpovídající úprava lidských skutků v sexuální oblasti. [...] Norma se ztotožňuje s pozorným čtením ‚řeči těla‘ v pravdě.“²³⁹

Encyklika *Humanae vitae* pojednává o mravní normě a zdůvodňuje ji. Zároveň prohlubuje to, co tvoří zdůvodnění mravní normy. Jestliže norma vyjadřuje závazným způsobem mravní hodnotu, úkony s ní shodné „jsou mravně správné“; úkony, které jí „odporují, jsou naopak vnitřně nedovolené“²⁴⁰. Dle Pavla VI. „tato norma patří do ‚přirozeného zákona.“²⁴¹ „Církev učí této normě“, i když není doslovně vyjádřena v *Písmu svatém*, jelikož je přesvědčena, „že výklad příkazů přirozeného zákona patří do kompetence učitelského úřadu církve.“²⁴² Jelikož mravní norma patří do přirozeného zákona a zároveň vychází z Božího mravního zákona²⁴³, je učitelský úřad církve pověřen výkladem těchto norem a encyklika je jejím dokumentem.

Norma encykliky Humanae Vitae se týká všech lidí, poněvadž je to norma

---

²³⁷ HV 11.

²³⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 539.

²³⁹ Tamtéž, s. 539.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 540.

²⁴¹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 540.; „Přirozený zákon je účast lidského rozumu na božském zákoně neboli na záměru Boha při stvoření a uspořádání světa. Je to souhrn příkazů, které vznikají pro člověka z poznání povahy věcí.“ Tamtéž, s. 541, pozn. 2.

²⁴² Tamtéž, s. 540.

²⁴³ Srov. EV 75-77.

přirozeného zákona a má základ ve shodě s lidským rozumem (rozumí se, když hledá pravdu). Tím více se týká všech věřících členů církve, protože rozumný charakter této normy nachází nepřímou potvrzení a pevnou oporu v celku ,teologie těla‘.²⁴⁴

2.6.2 Humanae Vitae obsahuje odpovědi na otázky dnešního člověka

Encyklika *Humanae Vitae* navazuje na učení koncilu, zvláště pak na pastorální konstituci *Gaudium et spes*. Rozvíjí a doplňuje její učení, zabývá se zvláště otázkou: „*jak uvést v soulad lidskou lásku s respektem vůči životu.*“²⁴⁵

Pastorální konstituce *Gaudium et spes* „*vylučuje jakýkoliv ,skutečný rozpor‘ v normativním řádu*“²⁴⁶ a encyklika Pavla VI. *Humanae Vitae* nehovoří o tom, „*že není rozpor v normativním řádu, jako spíše o ,nerozlučném spojení‘ mezi předáváním života a autentickou manželskou láskou z hlediska ,dvou významů manželského styku: významu spojivého a významu plodivého*“²⁴⁷, říká Jan Pavel II.

Oba církevní dokumenty (GS, HV) chtějí dát odpověď na stejné otázky týkající se každého člověka. Zabývají se otázkami o projevení lidské lásky a s tím spojené (ne)početí nového života. Oba dokumenty taktéž ví o obtížích lidského konání spojených s řešením těchto otázek a odpovědi hledají na základě pastorační starosti. „*Pastorální starost znamená hledání skutečného dobra člověka, rozvoj hodnot, které Bůh vtiskl do jeho osoby.*“²⁴⁸ Oba mají za cíl nastavení takových „*pravidel pochopení*“, která směřují ke stále jasnějšímu objevu Božího plánu s lidskou láskou v jistotě, že *jediné a skutečné dobro lidské osoby spočívá v naplňování tohoto božského plánu.*“²⁴⁹

Koncilní dokument *Gaudium et spes* položil základ k pochopení otázky: „*Jak ,uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života‘? (GS 51) a encyklika Humanae Vitae pak připomněla nejen mravní normy, které zavazují*

---

²⁴⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 541.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 542.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 542. „*Církev připomíná, že mezi Božími zákony, týkající se na jedné straně předávání života a na druhé straně pěstování pravé manželské lásky, nemůže být skutečný rozpor.*“ Srov. GS 51.

²⁴⁷ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 542–543.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 544.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 544.

v této oblasti, ale kromě toho se rozsáhle zabývá problémem ‚možnosti zachování božského zákona‘.²⁵⁰

2.6.3 Odpovědné rodičovství v *Humanae Vitae*

Jak již bylo řečeno, oba dokumenty (GS a HV) jsou zaměřeny pastoračně. Encyklika *Humanae Vitae* jde trochu dále, rozšiřuje učení konstituce (GS), snaží se upřesnit pojem „odpovědné rodičovství“²⁵¹ a nabízí konkrétní instrukce k odpovědnému rodičovství.

Pavel VI. se zabývá úplným pohledem na osobu člověka.²⁵² Nelze oddělovat či vyzdvihovat jeden aspekt nad druhým, tedy buď projevovat lásku nebo předávat život, jak je tomu např. při kontrole porodnosti.²⁵³ Na odpovědné rodičovství se tedy dívá Pavel VI. z různých hledisek, ale vždy jako na jeden celek vztahující se k člověku a k Bohu.

*Z hlediska biologických pochodů odpovědné rodičovství znamená znát a respektovat jejich funkce. Ve schopnosti dávat život odhaluje rozum biologické zákony, které tvoří součást lidské osoby. Pokud jde o pudy a vášně, odpovědné rodičovství žádá, aby byly ovládány rozumem a vůlí. Pokud jde o fyzické, hospodářské, psychologické a sociální podmínky, může být projev odpovědného rodičovství dvojitý: buď rádně uvážené a velkodušné rozhodnutí mít početnou rodinu anebo rozhodnutí, učiněné z vážných důvodů a při zachování mravního zákona, vyhnout se dočasně na neurčitou dobu narození nového dítěte.*²⁵⁴

Z textu Pavla VI. Jan Pavel II. dále připomíná povinnosti manželů k Bohu, k sobě, k rodině i ke společnosti v pravé hierarchii hodnot. Manželé nemají postupovat „podle své libovůle“, ale naopak se mají řídit ve svém jednání „tvůrčím úmyslem Boha“²⁵⁵. Na této zásadě pak encyklika zakládá svou argumentaci o ‚vnitřní povaze manželského styku‘ a o ‚nerozlučném spojení dvou významů manželského styku‘.²⁵⁶ Encyklika dává jednoznačnou odpověď na otázku odpovědného rodičovství pro oba manžele stejně.

---

²⁵⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 544–545.

²⁵¹ Srov. tamtéž, s. 547.

²⁵² Srov. FC 32.

²⁵³ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 547.

²⁵⁴ HV 10.

²⁵⁵ Srov. tamtéž, 10.

²⁵⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 548.

2.6.4 Etika regulace plodnosti a porodnosti

Encyklika jasně rozlišuje mezi nedovolenými způsoby regulace porodnosti a regulací plodnosti mravně správnou. Mezi mravně nedovolené způsoby regulace porodnosti patří „*přímé přerušeni již započatého plodivého procesu – zvláště potrat provedený i z léčebných důvodů*“, dále „*přímá sterilizace, dočasná i trvalá, muže i ženy*“²⁵⁷. „*Stejně tak je vyloučen jakýkoliv zásah, který buď k předvídanému manželskému styku nebo při jeho uskutečňování či v průběhu jeho přirozených následků zamýšlí za cíl nebo jako prostředek znemožnit zplození života*“²⁵⁸, zjednodušeně řečeno antikoncepce. Za mravně dovolené prostředky se považuje využití neplodných dnů za předpokladu:

*Existují-li tedy vážné pohnutky, aby mezi narozením dětí byl větší odstup z důvodů tělesného nebo duševního stavu manželů nebo z důvodů vnějších, církev učí, že tehdy je dovoleno přidršet se přirozených rytmů, které mají vztah k plodivým funkcím, a užívat manželského styku jen v obdobích neplodných, a tak regulovat porodnost, aniž by byly narušeny mravní zásady [...]*²⁵⁹

Z uvedených citací z encykliky *Humanae Vitae* vyplývá podstatný rozdíl lidských skutků. Jan Pavel II. mluví o opačném etickém hodnocení dvou činností: „*přirozená regulace plodnosti je mravně správná, antikoncepce není mravně správná*“²⁶⁰. I když mají manželé vážné pohnutky nepřivést v určité době na svět dítě, nastává problém, jak tento záměr provedou, zda si vyberou antikoncepci nebo využití neplodných dnů. Jejich činnost je „*vyjádřena ve skutku*“, který má své „*vnitřní pozitivní*“ mravní ohodnocení (přirozená regulace plodnosti) nebo „*negativní mravní ohodnocení*“²⁶¹ (antikoncepce). Dalším problémem je využívání metody neplodných dnů v případech, kdy nejsou vážné pohnutky regulování porodnosti.

Učení v encyklice *Humanae Vitae* obsahuje jak normativní, tak pastorální charakter. Při výkladu obsahu encykliky je třeba vidět oba charaktery. Základ hledejme v Písmu svatém. Zvláště pak evangelia nám zjevují spásonosné poselství „*co je skutečné dobro člověka*“²⁶² pro život zde na zemi v naději života věčného.

---

²⁵⁷ HV 14.

²⁵⁸ Tamtéž, 14.

²⁵⁹ Tamtéž, 16.

²⁶⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 550.

²⁶¹ Srov. tamtéž, s. 550.

²⁶² Tamtéž, s. 551.

2.6.5 Učení církve o předávání života

K pochopení podstaty předávání života v manželství je nutné vysvětlit pojmy z encykliky *Humanae Vitae*, a to „ovládání [...] sil přírody (HV 2)“ a „sebeovládání (HV 21)“²⁶³. Lidstvo je již na takovém stupni rozvoje vědy, že je schopno, i když ne za všech okolností, ovládat či podrobovat si přírodu a její síly svými uměle vytvořenými prostředky.

Člověk se snaží díky svým stále větším rozumovým možnostem přenášet svoji nadvládu nad přírodními silami „i na zákony, kterými se řídí sdělování života“²⁶⁴, tím může být ohroženo samo lidstvo. Zatímco „sebeovládání odpovídá základní konstituci osoby: je to totiž ‚přirozená‘ metoda“²⁶⁵.

Používání „umělých prostředků“ ke kontrole plodnosti porušuje podstatný rozměr osoby, zbavuje člověka způsobilosti ke konání, které mu bylo přirozeně dáno a dělá z něho předmět manipulace.²⁶⁶ Pak již nelze mluvit o sebeovládání, ale o manipulaci či zneužití těla.

Člověk jako osoba se projevuje „řečí těla“. Sebeovládání mluví „řečí těla“, ale při použití umělých prostředků je tato „řeč těla“ falešná.²⁶⁷ „Řeč těla“ ve vztahu muže a ženy v manželství musí vyjadřovat „pravdu svátosti“²⁶⁸.

Podmětem přirozeného zákona je člověk v celku své způsobilosti, když byl stvořen jako muž a žena. „Je povolán Bohem, aby byl svědkem a tlumočnickem věčného plánu Lásky tím, že se stane vysluhovatelem svátosti, která byla ‚od počátku‘ ustanovena ve znamení ‚jednoty těla‘.“²⁶⁹

Manželé na základě svátosti, kterou si vzájemně udělili manželským souhlasem a dokonala se pohlavním spojením manželů, jsou „povoláni k tomu, aby vyjadřovali onu tajemnou ‚řeč‘ svých těl v celé pravdě, která je jí vlastní“²⁷⁰. Jejich „řeč těla“ vyvěrá z podstaty těla, z jejich mužství a ženství, na základě pravdy, tj. z „objektivních morálních norem“²⁷¹.

---

²⁶³ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 552.

²⁶⁴ HV 2.

²⁶⁵ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 552.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 552.

²⁶⁷ Srov. WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s.104–105.

²⁶⁸ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 553.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 553.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 553.

²⁷¹ Tamtéž, s. 553.

Člověk je právě proto osoba, že je nad sebou pánem a že se ovládá. Poněvadž je totiž pánem nad sebou, může ‚dát‘ sám sebe druhému. To je dimenze – dimenze svobody daru – která se stává podstatnou a rozhodující pro onu ‚řeč těla‘, kterou se muž a žena vzájemně vyjadřují v manželském sjednocení.[...] ‚Řeč těla‘ musí být posuzována podle měřítká pravdy.²⁷²

Podle měřítká této pravdy, jež má být vyjádřena řečí těla, manželský styk znamená nejen lásku, ale i potencionální plodnost a proto nesmí být zbaven svého plného a náležitého významu umělými zásahy. V manželském styku není dovoleno uměle oddělovat spojivý význam od plodivého významu, protože oba patří k intimní pravdě manželského styku: jeden se uskutečňuje spolu s druhým a v jistém smyslu skrze druhý. [...] A proto v takovém případě manželský styk, zbavený své vnitřní pravdy tím, že je uměle zbaven své plodivé funkce, přestává být úkonem lásky.²⁷³

Oddělíme-li uměle oba významy manželského spojení, tedy spojivý a plodivý²⁷⁴, dochází sice k tělesnému spojení, ale „řeč těla“ není „vyjádřena v celé pravdě svého významu“²⁷⁵. Kde není tato pravda, nelze mluvit „o pravdě sebeovládání, ani o pravdě vzájemného darování a vzájemného přijetí sebe na straně osoby“²⁷⁶. „Podstata antikoncepčního aktu“²⁷⁷ spočívá v porušení vnitřního manželského společenství.

2.6.6 Regulace plodnosti jako plod čistoty manželů

Plodnost se dá regulovat buď antikoncepcí, kterou encyklika *Humanae Vitae* posoudila jako mravní zlo, anebo metodou přirozené regulace plodnosti, jež vede k odpovědnému rodičovství, tedy mravně správnou.

Provádění mravně oprávněné regulace porodnosti žádá od manželů především, aby dovedli poznávat a vážit si pravých hodnot životních a rodinných a aby se snažili propracovat k dokonalému sebeovládání. Ovládání pudovosti rozumem

---

²⁷² JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 554.

²⁷³ Tamtéž, s. 554.

²⁷⁴ Srov. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Společenství a služba*, 87.

²⁷⁵ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 554.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 554.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 554.

*a svobodnou vůlí bezpochyby ukládá askezi, aby citové projevy manželského života byly v souladu s řádem, a aby zvláště byla zachována periodická zdrženlivost. Ale ukázněnost, která patří manželské čistotě, nejenže neškodí manželské lásce, nýbrž naopak jí propůjčuje vyšší lidskou hodnotu. Žádá neustálé úsilí, ale díky jejímu blahodárnému vlivu manželé rozvíjí celou šíři své osobnosti a obohacují se duchovními hodnotami.*²⁷⁸

„Eticky čestné regulování plodnosti vyžaduje od manželů především určité chování vzhledem k rodině a plození: vyžaduje totiž, „aby dovedli poznávat a vážit si pravých hodnot životních a rodinných“ (HV 21).“²⁷⁹

Pravými hodnotami života rodiny, manželství a morálkou se nezabývá jen encyklika Pavla VI. *Humanae Vitae*, ale také biskupský synod v roce 1980, z jehož učení vzešla apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio* „O úkolech křesťanské rodiny v současném světě“. Oba dokumenty spolu úzce souvisí. „*Teologie těla, zvláště jako pedagogika těla, má v jistém smyslu svoje kořeny v teologii rodiny a současně k ní vede.*“²⁸⁰ Tato pedagogika těla, jejímž klíčem je právě *Humanae Vitae*, „*je objasněna pouze v plném kontextu správného vidění hodnot života a rodiny.*“²⁸¹

Manželská periodická zdrženlivost (jako regulace plodnosti) je forma sebeovládání podle přirozených rytmů lidského těla a vede k praktikování manželské čistoty. „*Morálně správná regulace bývá také nazývána „přirozená regulace plodnosti“, což může být vysvětleno jako shoda s „přirozeným zákonem“.*“²⁸² „*„Přirozeným zákonem“*“ míní Jan Pavel II. „*„přirozený řád“ v oblasti plození, jak jej chápe zdravý rozum: takový řád je výrazem Stvořitelova plánu pro člověka.*“²⁸³ Zachováním přirozeného řádu v ctnostném chování člověka vede k dobru lidské osoby a zároveň odkazuje na Stvořitele a jeho plán s člověkem.

2.6.7 Přirozená metoda je neoddělitelná od etické sféry

Přirozená metoda regulace plodnosti na základě přirozených rytmů může být použita na základě vážných a čestných důvodů nezplodit potomka. Ale odpovědné

---

²⁷⁸ HV 21.

²⁷⁹ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 556.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 557.

²⁸¹ Tamtéž, s. 557.

²⁸² Tamtéž, s. 558.

²⁸³ Tamtéž, s. 558.

rodičovství se nezakládá jen na využívání přirozených rytmů při odříkání se potomstva.

V „odpovědném rodičovství“, v případě morálně správné regulace plodnosti jde „o skutečné dobro lidských osob a to odpovídá pravé důstojnosti osoby“²⁸⁴. Využívání „neplodných období“ nesmí být tedy zneužito k tomu, aby manželé neměli potomky bez opodstatněných důvodů. Manželství a rodičovství má vést k dobru. Skutečné dobro neslouží jen k dobru lidské osoby²⁸⁵, ale i k dobru rodiny, společnosti, ve které rodina žije, kam patří i církve a celé lidstvo.²⁸⁶

Encyklika Humanae Vitae prezentuje ‚odpovědné rodičovství‘ jako výraz vysoké etické hodnoty. V žádném případě není jednostranně zaměřeno na omezení a ještě méně na vyloučení potomstva; znamená také ochotu přijmout početnější potomstvo. ‚Odpovědné rodičovství‘ podle encykliky Humanae Vitae především uvádí ve skutek ‚hlubší vztah k mravnímu řádu [...], stanovené Bohem a jehož věrným tlumočnickem je správné svědomí‘ (HV 10).²⁸⁷

V „odpovědném rodičovství“ se může objevit rozdíl v chápání etiky. Nelze oddělovat mravní normu přirozené metody, jak je popisována v encyklice *Humanae Vitae* od skutku. Skutek, který je zaměřen pouze funkčně, i když využívá přirozené metody, je od etiky oddělen jeho cílem. Přirozená metoda by mohla být brána jako jedna z forem antikoncepce.²⁸⁸ „Pravda odpovědného rodičovství a její uvedení ve skutek je spojena s mravní zralostí osoby.“²⁸⁹

Z učení vyjádřeného encyklikou *Humanae Vitae* vyplývá, že je důležité prohloubení etického rozměru, „v jejímž rámci metoda jako ‚přirozená‘ nabývá význam čestné, ‚morálně správné‘ metody“²⁹⁰.

Pavel VI. vyjmenovává v encyklice *Humanae Vitae* přínosy mravní hodnoty „přirozené“ regulace porodnosti nejen pro manžele, ale i pro jejich děti, které „vyrůstají v prostředí správného oceňování lidských hodnot“ a mohou se „harmonicky rozvíjet jejich duchovní a citové vlastnosti“²⁹¹.

---

²⁸⁴ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 560.

²⁸⁵ Srov. GS 16.

²⁸⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 560.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 560.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 561.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 560.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 561.

²⁹¹ Srov. HV 21.

3 Jak pomoci ženě v jejím nelehkém životním úkolu

Rovnoprávné postavení a stejnou odpovědnost ženy a muže v manželství v úvahách Jana Pavla II. *Teologie těla* potvrdily rozborů předcházející kapitoly. Rovnoprávnost se nevylučuje s pomocí, kterou žena ve svém jedinečném postavení v manželství potřebuje.

Být dobrou manželkou a matkou není jednoduchý úkol. Je to celoživotní proces. Úkol, který žena dobrovolně přijímá a snaží se s ním co nejlépe vypořádat. Žena – matka evokuje představu lásky, dobroty, milého úsměvu, ochoty vždy pomoci, zkrátka všeho dobra. Aby byla schopna vydávat ze sebe to nejlepší pro druhé, potřebuje podporu. Dobro ženy je zároveň dobrem společnosti a dobro společnosti je stejně tak dobrem ženy.

3.1 V manželství

„*Manželství a rodina mají nesmírnou hodnotu.*“²⁹² Základ společnosti se nachází v manželství a v rodině, jež byly Bohem ustanoveny na počátku²⁹³ (srov. Gn 1-2). Samotná pomoc v manželství začíná před uzavřením manželského svazku. Začíná vzdálenější přípravou na manželství už v dětství, kdy jsou pokládány základy hodnoty lidské osobnosti a vzájemných vztahů.²⁹⁴ Pokračuje bližší přípravou pomocí katechumenátu, který pomáhá pochopit význam přijetí svátosti manželství s návazností vysvětlení významu odpovědného rodičovství a završuje se v bezprostřední přípravě v posledních měsících před sňatkem.²⁹⁵ Pomoc po sňatku spočívá v pastoraci, která je zaměřena na význam odpovědného prožívání manželské lásky.²⁹⁶

---

²⁹² FC 3.

²⁹³ Srov. GS 48; KKC 2202-2203.

²⁹⁴ Srov. FC 66.

²⁹⁵ Srov. FC 66.

²⁹⁶ Srov. FC 69.

3.1.1 Odpovědné rodičovství a láska

Manželé mají velkého pomocníka v manželství a ve vytváření odpovědného rodičovství. Manželům pomáhá v manželství „síla“ nazvaná láska, „síla“ vlitá do srdce člověka Duchem svatým.²⁹⁷ „*Tato síla je dána člověku, aby se podílel na oné lásce, kterou sám Bůh miluje v tajemství stvoření a vykoupení. Je to ona láska, která ,se raduje, když lidé žijí podle pravdy‘ (1 Kor 13,6).*“²⁹⁸

„*Láska jako vyšší ,síla‘“* uvádí v soulad „*činy osob, manžela a manželky v rámci cílů manželství.*“²⁹⁹ Láska v manželství „*správně spojuje ,dva významy manželského styku‘*“³⁰⁰.

Láska chrání hodnotu pravé jednoty manželů, tedy jejich osobní společenství, a spolu s tím i spojené odpovědné rodičovství. Láska vylučuje jakýkoliv teoretický a praktický rozpor mezi dvěma významy manželského styku, spojitým a plodivým. Nemůžeme mluvit o rozporu v rámci výše uvedených významů manželského styku, ale o náročnosti a námaze při tvoření manželského společenství.³⁰¹

„*Síla lásky je vstřípena do člověka ohrožovaného žádostivostí“*, zvláště se v člověku setkává s žádostivostí těla, „*kteřá deformuje pravdu ,řeči těla‘.*“³⁰² „*A proto také láska není schopna uskutečnit se v pravdě ,řeči těla‘, nýbrž prostřednictvím ovládnutí žádostivosti.*“³⁰³

*Je-li klíčovou složkou spirituality manželů a rodičů láska – ona fundamentální ,síla‘, kterou manželé musí stále čerpat ze svátostného ,posvěcení‘, pak tato láska, jak vyplývá z textu encykliky (srov. HV 20), je svou přirozeností spojena s čistotou, která se projevuje jako sebeovládání čili jako zdrženlivost: zvláště zdrženlivost periodická.*³⁰⁴

Na lásku spojenou s odpovědným rodičovstvím poukazuje i list svatého Pavla *Efesanům*, kde tento autor vybízí manžele, aby „*se podřizovali jeden druhému v bázni před Kristem*“ (Ef 5,21). Vzájemné „*podřizování*“ znamená číst „*řeč těla*“ pravdivým způsobem, „*podřizování v bázni před Kristem*“ pak ukazuje na dar Ducha

---

²⁹⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 565.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 566.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 567.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 567.

³⁰¹ Srov. GS 51.

³⁰² JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 568.

³⁰³ Tamtéž, s. 568.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 568.

svatého, který „*ctnost zdrženlivosti provází*“³⁰⁵ ve svátostném manželství. V tomto smyslu hovoří i encyklika *Humanae Vitae*, když „*rozvíjí tuto biblickou pravdu o křesťanské, manželské a rodinné spiritualitě*“³⁰⁶.

3.1.2 Zdrženlivost v manželství

Sebeovládání neboli zdrženlivost je jednou z částí ctnosti umírněnosti. Zdrženlivost pomocí vůle ovládá a kontroluje sexuální pudy a vášně a udržuje v mezích počestnosti.³⁰⁷ Zvláště „*periodická zdrženlivost*“ se staví proti tělesné žádostivosti, ale nebojuje osamoceně, je ve spojení s ostatními ctnostmi, které jí pomáhají,³⁰⁸ „*s prozíravostí, spravedlností, statečností a především s láskou*“³⁰⁹.

*Zdrženlivost se neomezuje na kladení odporu tělesné žádostivosti, nýbrž skrze tento odpor se rovněž otevírá oněm zralejším a hlubším hodnotám, jež se vztahují na snubní význam těla v jeho ženství a mužství, jakož i na autentickou svobodu daru ve vzájemném vztahu osob.*³¹⁰ *Zdrženlivost, o níž mluví encyklika (HV, 21), není žádným ochuzením ‚citových projevů‘, ba naopak, činí je duchovně intenzivnější a tedy je obohacuje.*³¹¹

Manželský styk je podle encykliky (HV 16) také „*projevem náklonnosti*“, avšak zvláštním „*projevem náklonnosti*“, protože má zároveň potenciálně plodivý význam³¹². Manželský styk se sice projevuje specifickou náklonností, ale manželé jsou schopni si projevovat lásku i jinými způsoby a tak vyjádřit „*osobní jednotu manželů*“³¹³. Tyto něžnosti či jiné „*citové projevy*“³¹⁴ vzájemné manželské náklonnosti v případě, že se ze závažných důvodů manželé musí zříci pohlavního styku, pomáhají budovat manželské společenství muže a ženy. Posilují tak vnitřní duchovní zralost člověka a připravují příznivé podmínky „*pro mravně správný manželský styk*“³¹⁵.

---

³⁰⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 569–570.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 568.

³⁰⁷ Srov. KKC 1809.

³⁰⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 570.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 570.

³¹⁰ Tamtéž, s. 570.

³¹¹ Tamtéž, s. 571.

³¹² Tamtéž, s. 572.

³¹³ Srov. tamtéž, s. 572.

³¹⁴ Tamtéž, s. 571.

³¹⁵ Tamtéž, s. 572.

Odpovědné rodičovství „je zkouškou zralé manželské lásky“³¹⁶, říká Jan Pavel II. Na základě žádostivosti bez zdrženlivosti nelze vytvořit společenství manželů čtené v pravdě.

3.1.3 Manželská čistota

Co znamená pojem manželská čistota? Samozřejmě nedefinuje to, zda manželé dodržují základní hygienická pravidla v manželství. Manželská čistota spočívá v dodržování pravidel sebeovládání, ctnosti zdrženlivosti, které vedou muže a ženu ke správnému způsobu čtení „řeči těla“ v manželství.

Vše začíná láskou, která je manželům vlitá do srdcí jako dar Ducha svatého. „Manželé dostávají tento dar ve svátosti spolu se zvláštním ‚posvěcením‘. Láska je spojena s manželskou čistotou, která, když se projevuje jako zdrženlivost, uskutečňuje vnitřní řád manželského soužití.“³¹⁷

„Čistota znamená žít v řádu srdce.“³¹⁸ Znamená tedy projevování si vzájemné náklonnosti „v náležité umírněnosti a významu“³¹⁹. Ve středu manželské spirituality stojí čistota, a to „nejen jako morální ctnost (formovaná láskou)“, ale i jako „ctnost spojená s dary Ducha svatého, především darem respektu vůči tomu, co přichází od Boha“³²⁰.

Manželská čistota a spiritualita roste v přijímaných darech Ducha svatého, pomáhá manželům v projevech náklonnosti respektovat dvojí význam jejich manželského spojení. „Život v Duchu svatém vede manžele k vzájemné úctě mezi sebou a respektu k tajemství Boha zjeveného v jejich tělech.“³²¹

3.1.4 Manželská spiritualita

Manželskou spiritualitu již od počátku provází Duch svatý a jeho dary. Muž a žena byli povoláni Bohem stát se manželi již při stvoření – „stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24). A právě z darů Ducha svatého mají čerpat sílu k jejich nesnadnému životnímu úkolu.

---

³¹⁶ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 578.

³¹⁷ Tamtéž, s. 580.

³¹⁸ Tamtéž, s. 580.

³¹⁹ Tamtéž, s. 580.

³²⁰ Tamtéž, s. 580.

³²¹ WEST, Ch., *Teologie těla pro začátečníky*, s. 113.

Jan Pavel II. vybízí manžele v knize *Teologie těla* stejně jako encyklika *Humanae Vitae* k rozvoji manželské spirituality vytrvalou modlitbou a svátostným životem (v čerpání milosti ze svátostí eucharistie a pokání).³²² Manželská spiritualita pak vede k správnému pochopení a utváření odpovědného rodičovství.

*Odpovědné rodičovství znamená duchovní hodnocení manželského styku ve shodě s pravdou ve svědomí a ve vůli obou manželů, kteří v tomto „projevu náklonnosti“, po zvážení vnitřních a vnějších okolností, zvláště biologických, vyjádří svou zralou ochotu k otcovství a mateřství.*³²³

Odpovědné rodičovství zahrnuje i aspekt úcty k Božímu dílu. Tím, že manželský styk vyjadřuje plnost „osobních a etických obsahů a také plnost náboženských obsahů, vede k uctívání velebnosti Stvořitele, jediného a posledního nositele pramene života“ a k uctívání „snubní lásky Vykupitele“³²⁴.

3.2 V rodině

Stavba domu se začíná budovat od pevných základních kamenů, aby byla trvalá. Tak i rodina vzniká položením pomyslných základních kamenů.³²⁵ Žena a muž spojení v manželství dávají základ stavbě rodiny.³²⁶ V křesťanském manželství pomáhá manželům budovat rodinu láskou Duch svatý. „Bez lásky nemůže rodina jako osobní společenství žít, růst a uskutečňovat se.“³²⁷

Tím, že žena má své specifické poslání v rodině a stává se matkou, má i bezprostřední vliv na formování osob v její blízkosti. Přirozená křesťanská výchova dětí od nejútlejšího věku, spolu s atmosférou rodinného klimatu a rodičů jako vzorů, se stává opěrným bodem nejen pro vytváření dobrých mezilidských vztahů. Je i základem budování a formování dalších generací rodin. Dlouhodobá pomoc dalším generacím žen i společnosti spočívá v křesťanské výchově svých dětí již dnes.³²⁸

---

³²² JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 581.

³²³ Tamtéž, s. 584.

³²⁴ Tamtéž, s. 585.

³²⁵ Srov. FC 21.

³²⁶ Srov. GS 48.

³²⁷ FC 18.

³²⁸ Srov. FC 36-41.

Úkolem ženy směřem k podpoře života je rozvinout tzv. ‚nový feminismus‘, který by byl schopen rozpoznat a vyjádřit opravdovou podstatu ženství ve všech projevech života společnosti a odmítnout zároveň pokusy napodobit příklady ‚kultury v převaze mužské‘, aby tak byla skutečně odstraněna jakákoliv diskriminace, násilí a zneužívání.³²⁹

Jan Pavel II. se obrací na ženy s výzvou slovy 2. vatikánského koncilu: *„Smiřte lidi s životem“*. *„Vy jste povolány [...] vydávat svědectví opravdové lásky, totiž toho sebedarování a přijetí druhého, které se jedinečně naplňuje v manželském spojení a které tvoří základ každého mezilidského vztahu.“³³⁰*

Lidský život není jen procházka růžovým sadem: v různých obdobích nám život staví do cesty nečekané překážky. Žena, matka, častěji než muž musí řešit problémy a konflikty v rodině. Je intuitivní, trápí ji potíže druhých. V tu chvíli mnohdy potřebuje sama povzbudit. První pomoc si může poskytnout žena sama. *„Každá žena musí sama sebe znát nebo poznávat, aby věděla, kde a jak může nalézt klid. Pokud může, bylo by nejlepší, kdyby [...] aspoň na chvíli před svatostánkem Spasiteli předložila všechny své starosti.“³³¹* Když žena nemá nablízku svatostánek nebo možnost se k němu uchýlit, pak má možnost vlastním ztišením v modlitbě se na okamžik vnitřně uzavřít všemu, co ji obklopuje, a utéci se k Pánu.³³² *„On je tu s námi a může nám v jednom jediném okamžiku dát všechno, co potřebujeme.“³³³*

Manžel by měl být prvním pomocníkem ženy v manželství a v rodině. *„Člověk potřebuje člověka jako sůl. Bytostně potřebuje někoho, s kým by si rozuměl, kdo by ho vyslechl, k němuž by mohl přijít, který by mu byl ‚druhou půlí srdce‘.“³³⁴*

Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* velmi výstižně poukazuje na manžela a jeho význam pro ženu a rodinu. *„Muž je povolán k tomu, aby prožíval svůj dar a úkol manžela a otce.“³³⁵* Manželova láska má vyvěrat z hluboké úcty k důstojnosti ženy³³⁶. *„Protože muž ukazuje a napodobuje na zemi otcovství Boží, je povolán, aby zaručoval rovnoměrný vývoj všech členů rodiny“³³⁷*, tím je oporou nejen své manželce, ale všem členům rodiny.

---

³²⁹ EV 99.

³³⁰ Tamtéž, 99.

³³¹ STEINOVÁ, E., *Cesty k vnitřnímu ztišení*, s. 12.

³³² Srov. tamtéž, s. 12.

³³³ Tamtéž, s. 12.

³³⁴ KŘIVOHLAVÝ, J., *O šťastném manželství*, s. 13.

³³⁵ FC 25.

³³⁶ Srov. tamtéž, 25.

³³⁷ FC 25.

3.3 Ve společnosti

Žena svým chováním, jednáním a skutky ovlivňuje své nejbližší v rodině, dále osoby ve společenství místa bydliště, pracoviště, přátele, ale také třeba ty, se kterými se náhodně potká. Tím vlastně ovlivňuje nepřímo celou společnost, aniž si to mnohdy uvědomuje. A naopak, i okolní svět ovlivňuje ženu v dobrém i zlém.

Jak se dívá společnost na ženu? Jaké podmínky jí připravuje k tomu, aby mohla plnit své poslání být dobrou matkou? Co společnost od ženy očekává? Jaké je postavení ženy ve společnosti? Můžeme klást nespočet otázek týkajících se ženy ve společnosti a také najít velké množství rozličných odpovědí.

Tradičně byla ženě přisuzována role matky a manželky, ochránčyně rodinného krbu. Výchova dětí byla samozřejmostí. V poslední době se situace obrací, žena je nucena či chce pracovat v nejrůznějších profesích a děti, pokud se jich z různých příčin nezříká, za ni vychovávají instituce. Společnost chce po ženě stoprocentní výkon jak na pracovišti, tak i v domácnosti. Jde to zvládnout? Nějakou dobu a nějakým způsobem určitě ano.

Problematika křesťanské rodiny je vyjádřena v apoštolské adhortaci Jana Pavla II. *Familiaris consortio*. Podklady pro zpracování adhortace dodalo papeži zasedání biskupského synodu již v roce 1980. Usnesení synodu a řešené problémy jsou aktuální i po třiceti letech od jeho konání.³³⁸

*Jestliže se má přiznat ženám stejně jako mužům právo převzít různé veřejné úkoly, musí být současně struktura společnosti taková, aby vdané ženy a matky nebyly prakticky nuceny pracovat mimo domov a aby jejich rodiny mohly slušně žít a zdárně se rozvíjet, i když se žena plně věnuje vlastní rodině. Tady se musí překonat názor, podle kterého zaslouží žena větší vážnost pro svou práci mimo domov než pro svou činnost v rodině. Při náležitém respektování rozdílného povolání muže a ženy musí církve ve svém vlastním životě, pokud možno, obhajovat rovnoprávnost muže a ženy, a to pro nekonečné dobro všech: rodiny, společnosti i církve.*³³⁹

---

³³⁸ Problematikou odpovědného předávání života, manželství, rodinou a dalších tézek spojených s odpovědným životem ve společnosti se zabývají i další církevní dokumenty, instrukce, atd.

³³⁹ FC 23.

Pomoc ženě musí spočívat ve všeobecné povědomosti o důležitosti manželství a rodiny. Pastorální konstituce *Gaudium et spes* připomíná „*nutnost všeobecné péče o povznesení manželství a rodiny*“³⁴⁰.

K tomu, aby žena mohla být dobrou manželkou, matkou, pracovnící (nelze vyjmenovat všechna povolání, která žena během svého života vykonává), potřebuje nejen podporu svého muže a svých blízkých, ale i podporu společnosti, ve které žije.

Církev se i nadále zajímá o život mužů a žen ve společnosti, taktéž „*o důstojnost ženy, v jejích právech a povinnostech*“³⁴¹ v občanské a církevní společnosti. „*Podpora ženy ve společnosti [...] musí být chápána a zamýšlena jako zlidštění společnosti*“³⁴² prostřednictvím ženských hodnot spočívajících ve „*schopnosti přijetí druhého*“³⁴³. Ať už se jedná o předávání života v mateřství či starost a péče o druhé.

Podpora manželství a rodiny může být i formou získávání kvalitních informací. Potřebné informace nemůže získávat a vstřebávat jen žena sama, ale spolu s ní i její muž či partner. V prvních měsících společného života jde o vzájemné sžívání partnerů, kdy může pomoci setkání s knězem či navštěvování společenství manželů, kde se nabyté zkušenosti, radosti a starosti vzájemně lépe předávají. Další možností získávání informací je sledování křesťanských sdělovacích prostředků – rádio, televize, internet; četba knih, novin a časopisů; účast na přednáškách a besedách, manželských³⁴⁴ a rodinných setkáních, atd. V poslední době se mohou vzdělávat i laici na teologických fakultách.

Výše uvedený výčet pomoci společnosti ženě v manželství a v rodině nemůže být úplný, neboť problematika je velice obsáhlá. Problematikou pomoci se zabývají nesčetné církevní dokumenty, instituce, literatura, jednotlivci i společenství.

Důležitost poslání ženy oceňuje Jan Pavel II. ve svém *Listu ženám*:

Díky tobě, ženo-matko, která se v jedinečném prožitku radosti i bolesti stáváš mateřským lůnem člověka, která jsi pro dítě přicházející na svět božím úsměvem, která vedeš jeho první krůčky, která o ně pečuješ při dospívání a stáváš se opěrným bodem na jeho další životní cestě.

---

³⁴⁰ Srov. *GS* 52.

³⁴¹ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*, [online], 1, dostupné na: <<http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/list-biskupum-katolicke-cirkeve-o-spolupraci-mu-u-a-en-v-cirkvi-a-ve-svete/>>.

³⁴² Tamtéž, 14.

³⁴³ Tamtéž, 13.

³⁴⁴ Důležitý je „*vzájemný apoštolát lidí žijících v manželství*“. Srov. *HV* 26.

Díky tobě, ženo-nevěsto, která svůj osud neodvolatelně spojuješ s osudem muže ve vztahu vzájemné oddanosti a ve službě společnosti a životu. Díky tobě, ženo-dcero a ženo-sestro, která vnášíš do rodinného prostředí a pak do celého života společnosti bohatství svého jemnocitu, své intuitivní vnímavosti, své nezištnosti, své velkodušnosti a své vytrvalosti.

Díky tobě, pracující ženo, nasazená ve všech oblastech společenského, hospodářského, kulturního, uměleckého, politického života, díky za nezbytný přínos, kterým přispíváš k budování kultury, schopné spojovat rozum i cit, k pojetí života stále otevřeného pro smysl ‚tajemství‘, k vytváření hospodářských a politických struktur a jejich obohacení ryzí lidskostí.

Díky tobě, ženo zasvěcená Bohu, která se podle příkladu největší ženy, Matky Krista, vtěleného Slova, ochotně a věrně otevíráš Boží lásce a pomáháš tak církvi a celému lidstvu žít ‚snubní‘ odpověď, která úchvatně vyjadřuje spojení, které Bůh chce navázat se svým tvorem.

Díky tobě, ženo, jen za to, že jsi žena! S vnímavostí, která je vlastní Tvé ženskosti, obohacuješ chápání světa a přispíváš k plné opravdovosti lidských vztahů.³⁴⁵

---

³⁴⁵ JAN PAVEL II., *List ženám* [online], dostupné na: <http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=59&sel_podtema=338&sel_text=3413>.

Závěr

Cílem mé práce bylo prokázat, že v souboru katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla* je odůvodněno rovnoprávné postavení muže a ženy v manželském svazku jako nezbytném základu pro odpovědný lidský život obou partnerů a jeho naplnění. Diplomová práce se zabývá pohledem na ženu žijící v manželství spojeném s rodičovstvím v pojetí úvah papeže Jana Pavla II.

První kapitola otevírá téma ženy a stvoření, životní období, kterými žena prochází a vysvětluje pojem svoboda člověka. Celek je důležitý pro uvedení do problematiky, která byla zpracována v dalších dvou kapitolách.

Těžiště práce spočívá v analýze textu knihy katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla*. Z rozboru textů jednoznačně vyplývá, že papež ve svých úvahách o *Svátostné povaze manželství* a *Láska a plodnost* nepojednává o osobě muže či ženy v manželství rozdílným způsobem. Jeho text ukazuje jednotnou důstojnost a rovnoprávnost muže a ženy od počátku, tedy již od stvoření. Podklady pro jeho tvrzení spočívají v Písmu svatém, zvláště v knize *Genesis* a v listu *Efesanům*, dále v starozákonních textech *Písně písní* a knihy *Tóbijáš*.

Rovnoprávné postavení muže a ženy v manželství, které je důležité pro jejich každodenní odpovědné rozhodování v intimním manželském životě, je odůvodněno Janem Pavlem II. na základě textu encykliky Pavla VI. *Humanae Vitae*. Porovnáním s církevními dokumenty, zvláště s *Dokumenty II. vatikánského koncilu* a encyklikou *Familiaris consortio* bylo zjištěno, že úvahy na základě encykliky *Humanae Vitae* obsahují hledané zdůvodnění rovnoprávného postavení muže a ženy v manželství. Z uvedeného vyplývá, že muž či žena, každý jako jednotlivec, nejsou v manželství méně nebo naopak více odpovědní než druhá osoba za jakékoliv úkony, úkoly či činy spojené se svátostným manželstvím a odpovědným rodičovstvím. Omezení mohou být pouze svojí specifickou přirozeností spojenou s jejich mužstvem a ženstvem.

Mohlo by se zdát, že v práci je použito velké množství citací. Důvodem je originalita myšlenek Jana Pavla II., které by parafrázováním ztratily svůj jedinečný význam. Práce ve třetí kapitole okrajově naznačuje pomoc ženě v jejím mnohdy nelehkém životním úkolu být dobrou manželkou a matkou.

Diplomová práce neřeší téma svobodných, osamělých žen, ať rozvedených, vdov, či z jakéhokoliv důvodu žijících samy. Také pojem *teologie těla* obsahuje další problémy týkající se např. utrpení a smrti, které nejsou v úvahách Jana Pavla II. řešeny, tudíž nemohou být řešeny ani v této práci. Práce nepojednává

o předcházejících cyklech katechezí knihy *Teologie těla* Jana Pavla II. s názvy: *Počátek*, *Vykoupení srdce*, *Vzkříšení těla* a *Křesťanské panenství*, které by si zasloužily pro svoji jedinečnost pohledu na člověka, tedy muže a ženu, také zpracování.

Důvodem volby tématu rovnoprávného postavení ženy v manželství spojené s odpovědným rodičovstvím je můj osobní zájem o tuto problematiku, kterou jsem chtěla prozkoumat, abych ji mohla smysluplně vysvětlovat nejen svým třem dospívajícím dcerám.

Diplomovou práci je možno využít při duchovních obnovách, přednáškách pro manžele a poučeních při předmanželské přípravě snoubenců. Informace o důležitosti svátostného manželství pro člověka jsou nezbytné, zvláště pro mladé lidi, jelikož nepoznané nemůže být chtěné. Práce by mohla sloužit jako podklad pro vytvoření informačního materiálu, který by vysvětloval počátek svátostného manželství, jeho význam pro dnešního člověka a odkazoval na důležitost odpovědného rodičovství v manželském životě.

Anotace

Příjmení a jméno: ČERMÁKOVÁ, Helena

Instituce: Katedra pastorální a spirituální teologie CMTF UP v Olomouci

Název diplomové práce: *Pojetí ženy v souboru katechezí
Jana Pavla II. „Teologie těla“*

Vedoucí: PhDr. ThLic. Ing. Jaroslav Filka

Počet stran: 74

Počet příloh: 0

Počet titulů bibliografie: 41

Klíčová slova: katolická teologie
křesťanské povolání
svátostné manželství
odpovědné rodičovství
život v církvi
žena
panenství
mateřství

Diplomová práce kriticky zpřístupňuje přehlédnutá fakta o svátostné povaze manželství z hlediska milosti a Smlouvy a z hlediska znamení. Pojednává o analogickém vztahu muže a ženy v manželství a Krista s církví, o milosti vykoupení ve svátosti manželství. Zjištěná fakta jsou zároveň nezbytným předpokladem vysvětlení problematiky spojené s odpovědným rodičovstvím v manželství. Práce vychází z rozboru úvah katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla*, zabývající se Svátostnou povahou manželství a Láskou a plodností. Téma se dotýká přímo každého člověka v celé lidské společnosti, nejen ženy. Zjištěná fakta jsou důležitá pro formování osoby ve společnosti.

Resumé

ČERMÁKOVÁ, Helena. *Pojetí ženy v souboru katechezí
Jana Pavla II. „Teologie těla“*
Diplomová práce

Diplomová práce je rozčleněna do tří kapitol. První kapitola otevírá téma ženy a stvoření, životní období, kterými žena prochází, a vysvětluje pojem svoboda člověka. Celek je důležitý pro uvedení do problematiky, která je zpracována v dalších dvou kapitolách.

Druhá kapitola se zabývá pohledem Jana Pavla II. na manželství a vysvětlením pojmu svátostného manželství z několika hledisek. Pojednává i o problematice odpovědného rodičovství v manželství. Třetí kapitola ukazuje důležitost ženy v manželství, rodině a ve společnosti a nastiňuje možnost pomoci ženě v jejím nelehkém životním úkolu. Práce se zaměřuje na ženu ve svátostném manželství.

Diplomová práce prokázala, že v souboru katechezí Jana Pavla II. *Teologie těla* je odůvodněno rovnoprávné postavení muže a ženy v manželském svazku jako nezbytném základu pro odpovědný lidský život obou partnerů a jeho naplnění. Ani muž a ani žena nejsou v manželství méně nebo naopak více odpovědní za jakékoliv úkony, úkoly či činy spojené s odpovědným rodičovstvím. Omezení mohou být pouze svojí specifickou přirozeností spojenou s jejich mužstvím a ženstvím.

Téma svátostného manželství a odpovědného rodičovství je možné využít při duchovních obnovách, přednáškách pro manžele a poučeních při předmanželské přípravě snoubenců. Informace o důležitosti svátostného manželství jsou pro člověka nutné, zvláště pro mladé lidi. Práce by mohla také sloužit jako podklad pro vytvoření informačního materiálu, který by vysvětloval počátek svátostného manželství, jeho význam pro dnešního člověka a odkazoval na důležitost odpovědného rodičovství v manželském životě.

Summary

CERMAKOVA, Helena. *The Interpretation of Woman in Collection of John Paul II's Catechesis 'Theology of the Body'*
Dissertation

The dissertation is divided into three chapters. The first chapter opens the theme of woman and creation, of a life time which a woman goes through, and explains the 'freedom of men'. This part is important as it refers to issues, which are worked with in the next two chapters.

The second element deals with John Paul II's view of marriage and with the interpretation of the sacramental marriage from several aspects. It discusses the problems of responsible parenthood within wedlock. The third chapter shows the importance of woman in marriage, family and society. It outlines the possibility of support for the woman in her uneasy life mission. The dissertation is focused on the woman within sacramental marriage.

The dissertation proves that equal position of woman and man within marriage as the essential base of the responsible human life of both partners is explained in the collection of John Paul II's *'Theology of the Body'*. Both man and wife are equally responsible for all actions connected with parenthood. They could be limited just by their specific nature.

The theme of the sacramental marriage and responsible parenthood could be used for spiritual renewal, for lectures to married couples and for exploratory meetings with young engaged couples. The information about the importance of sacramental marriage is necessary for people, particularly for young people. The dissertation could be used like data for creating of new fact-finding material. This material could explain the beginning of sacramental marriage and its value for modern man. It could also inform about the importance of responsible parenthood in married life.

Bibliografie

Prameny

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, český ekumenický překlad včetně deuterokanonických knih. 3. přeprac. vyd. Praha : Česká biblická společnost, 1993. 285 s. ISBN 80-900881-8-X.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Přel. pracovní skupina pod vedením Oto Mádra. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. 603 s. Přel. z latiny: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II.: Constitutiones, Decreta, Declarationes. ISBN 80-7113-089-3.

JAN PAVEL II. *Evangelium vitae: O životě, který je nedotknutelné dobro z 25. března 1995.* [online] Text vložil Petr Kebrle. Po převodu do elektronické podoby neprošlo korekturou ani schválením. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.kebrle.cz/katdocs.htm>>, [menu: Katolické dokumenty].

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio: Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981.* Přel. Terezie Brichtová. 2. vyd. Praha : Zvon, 1996. 101 s. Přel. z latiny. ISBN 80-7113-161-X.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988.* 2. vyd. Praha : Zvon, 1996. 128 s. ISBN 80-7113-162-8.

JAN PAVEL II. *List ženám (1995)* [online]. Text dodal Jiří Hrdý. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.pastorace.cz>>, [menu: Tématické texty/Téma: Žena – delší texty].

JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem: O důstojnosti a povolání ženy.* 1. vyd. Praha : Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

JAN PAVEL II. *Redemptoris mater: O Blahoslavené Panně Marii v životě putující církve.* Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. 76 s. ISBN 80-7113-116-4.

- JAN PAVEL II. *Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Přel. P. Josef Koláček aj. 3. rozš. vyd. Praha : Paulínky, 2006. 599 s. ISBN 80-86025-99-3.
- Katechismus katolické církve*. Přel. Josef Koláček. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2001. 793 s. Přel. z franc. orig.: Catéchisme de l' Eglise catholique. ISBN 80-7192-488-1.
- Kodex kanonického práva*. Přel. Miroslav Zedníček. 1.vyd. dotisk. Praha : Zvon, 1994. Přel. z latiny: Codex iuris canonici. ISBN 80-7113-082-6.
- KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě* [online]. ČBK, [cit. 2011-03-01]. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/dokumenty>>.
- KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Dignitas personae: Instrukce o některých otázkách bioetiky*. Bioetika – Scripta bioetika. Brno : Hippokrates, 2009. ISSN 1213-2977.
- MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Společenství a služba: Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Přel. Ctirad V. Pospíšil. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005. 62 s. Přel. z ital. orig.: Comunione e servizio. La persona umana creata a immagine di dio. ISBN 80-7192-971-9.
- Nový zákon: Text užívaný v českých liturgických knihách*. Přel. z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2003. 871 s. ISBN 80-7192-873-9.
- PAVEL VI. *Humanae vitae: o správném řádu sdělování lidského života z 25. července 1968*. [online] Text vložil Petr Kebrle. Po převodu do elektronické podoby neprošlo korekturou ani schválením. [cit. 2010-12-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.kebrle.cz/katdocs.htm>>, [menu: Katolické dokumenty].

Literatura

- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Přel. Karel Šprunk. 1. vyd. Praha : Zvon, 1994. 292 s. Přel. z němčiny: Einführung in die Ethik. ISBN 80-7113-111-3.
- ARNOLD, Johann Christoph. *Výzva k čistotě. Sex, manželství a Bůh*. Přel. Eva Lajkepová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2001. 166 s. Přel. z angl. orig.: A Plea for Purity. Sex, Mariage and God. ISBN 80-7192-427-X.

- BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému zákonu V. Knihy deuterokanonické*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 1996. 327 s. ISBN 80-7192-154-8.
- CÍSAŘ, Ivo. *Žena v Písmu svatém*. Brno : Cesta, 1995. 77 s. ISBN 80-85319-46-2.
- CROISSANT, Jo. *Kňazstvo ženy alebo kňazstvo srdca*. Přel. do slov. Daniela Kotmanová. 1. vyd. Bratislava : SERAFÍN, 1994. 165 s. Přel. z franc. orig.: La femme sacerdotale. ISBN 80-85310-42-2.
- DOLLIÉ, Hugues. *Ženy, milujte své muže!* Přel. Jana Švancarová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2008. 95 s. Přel. z franc. orig.: Femmes, aimez vos maris! ISBN 978-80-7195-283-1.
- HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. Přel. Svatopluk Láb a František Ondráš. Praha : Vyšehrad, 1996. 159 s. Přel. z něm. orig. Liebe ist mehr als Gebot. ISBN 80-7021-189-X.
- HEALYOVÁ, Mary. *Muži a ženy jsou z ráje. Průvodce Teologií těla Jana Pavla II*. Přel. Karel D. Skočovský. 1. vyd. Praha : Paulínky, 2009. 119 s. Přel. z angličtiny: Men & Women are from Eden. A study guide to John Paul II's Theology of the body. ISBN 978-80-86949-70-3.
- KARRER, Otto. *Duša ženy. Ideály a problémy ženského sveta*. Přel. do slov. Vojtech Bošanský. Nitra : Misijný dom Matky Božej, 1946. 261 s.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1994. 855 s. ISBN 80-04-26059-4.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *O šťastném manželství*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2005. 91 s. ISBN 80-7192-765-8.
- LE FORT, Gertruda von. *Věčná žena*. 1. vyd. Přel. Jana Fučíková. Řím : Křesťanská akademie, 1970. 121 s. Přel. z němčiny: Die ewige Frau.
- MELCHIOROVÁ, Anna. *Mateřství*. Přel. Eva Lajkepová. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2009. 175 s. Přel. z angličtiny: Mothering – a spiritual and practical approach. ISBN 978-80-7195-267-1.
- PONSARDOVÁ, Christine. *Víra v rodině*. Přel. Markéta Štěpánková. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakl., 2008. 239 s. Přel. z franc. orig.: La Foi en famille. ISBN 978-80-7195-184-1.
- RÖSLER, Augustin. *Pravá a nepravá emancipace žen*. 1. vyd. Praha : Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakl. V. Kotrba, 1900. 59 s.
- RUPNIK, Marko Ivan. *Adam a jeho žebro*. Přel. Josef Čunek. 1. vyd. Velehrad : Refugium Velehrad – Roma, 2004. 77 s. Přel. z ital. orig. Adamo e il suo costato. ISBN 80-86715-20-5.

- SIMAJCHL, Ladislav. *Manželství v záběhu. Cyklus promluv o radostech a trampotách prvních let manželství*. 3. uprav. vyd. Vranov n. D. – Přímětice – Bítov : A.M.I.S., 2009. 44 s.
- STEINOVÁ, Edita. *Cesty k vnitřnímu ztišení*. Výbor uspoř. Vincent Aucante. Přel. Kateřina Zilynská. 1. vyd. Praha : Paulínky, 2005. Přel. z franc. orig.: Chemins vers le silence intérieur. ISBN 80-86025-95-0.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti*. 3. vyd. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. 471 s. ISBN 80-86715-34-5.
- TOMÍŠKO, Čeněk. *Žena – křesťanka – apoštolka*. 1. vyd. Brno : Svaz katolických žen a dívek v zemi Moravskoslezské, 1947. 27 s.
- WEST, Christopher. *Dobrá zpráva o sexu a manželství: odvážné odpovědi na nesmělé otázky*. Přel. Karel D. Skočovský. 1. vyd. Praha : Paulínky, 2010. 260 s. Přel. z angličtiny: God News about Sex & Marriage. Answers to Your Honest Questions about Catholic Teaching. ISBN 978-80-86949-86-4.
- WEST, Christopher. *Teologie těla pro začátečníky: stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II*. Přel. Jana Prudká a Karel Skočovský. 2. vyd. Praha : Paulínky, 2010. 143 s. Přel. z angl.: Theology of the Body for Beginners. A Basic Introduction to Pope John Paul II's Sexual Revolution. ISBN 978-80-86949-18-5.
- Žena v církvi a ve společnosti I*. Sborník Unie katolických žen. Praha : Unie katolických žen, 1999. 61 s.
- Žena v církvi a ve společnosti II*. Sborník Unie katolických žen. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2001. 148 s.
- Žena v církvi a ve společnosti III*. Sborník Unie katolických žen. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském pro UKŽ, 2005. 101 s.

Seznam zkratek a šifer

Zkratky kolekcí a pramenů

CIC	Kodex kanonického práva
EV	Evangelium vitae
GS	Gaudium et spes
LG	Lumen gentium
HV	Humanae Vitae
KKC	Katechismus katolické církve

Ostatní zkratky

angl.	angličtina
čl.	článek
franc.	francouzština
ital.	italština
kán.	kánon
kap.	kapitola
např.	například
orig.	originál
přel.	přeložil, přeloženo
přeproc.	přeprocované
roč.	ročník
rozš.	rozšířené
slov.	slovenština
sv.	svatý
tzn.	to znamená
uprav.	upravené
vyd.	vydání

Zkratky biblických knih převzaty z českého ekumenického překladu Písma svatého.